

**Mendelova univerzita v Brně
Provozně ekonomická fakulta**

Financování a nákladovost vězeňství v České republice

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Ing. Ladislava Grochová, Ph.D.

Denis Drexler

Brno 2012

Touto cestou bych rád poděkoval vedoucí své bakalářské práce Ing. Ladislavě Grochové, Ph.D., za vstřícný přístup, cenné rady a odborné připomínky, které mi pomohly při jejím zpracování.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Financování a nákladovost vězeňství v České republice“ vypracoval samostatně a použil jsem jen pramenů, které cituji a uvádím v seznamu literatury.

V Brně dne 20. května 2012

Abstract

DREXLER, Denis. *Funding and cost of the prison system in the Czech Republic*. Brno, 2012. Bachelor Thesis. Mendel University in Brno, Faculty of Business and Economics. Thesis head Ing. Ladislava Grochová, Ph.D.

The bachelor thesis describes the prison system as a part of the public sector, its funding and the problems it faces. It focuses primarily on the prison system in the Czech Republic and its cost, and identifies strengths and weaknesses in terms of cost. It also compares the threats and opportunities of Czech prison system with abroad penitentiary, which could be a possible inspiration for the further development of prison systems in the Czech Republic and its cost reduction.

Keywords

Public sector, prison system, state budget, funding of the prison system, cost of the prison system.

Abstrakt

DREXLER, Denis. *Financování a nákladovost vězeňství v České republice*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Mendelova univerzita v Brně, Provozně ekonomická fakulta. Vedoucí práce Ing. Ladislava Grochová, Ph.D.

Bakalářská práce popisuje vězeňství jako součást veřejného sektoru, jeho financování a problémy, s kterými se potýká. Dále se zaměřuje především na vězeňství v ČR a jeho nákladovost, přičemž identifikuje silné a slabé stránky z pohledu nákladovosti. České vězeňství zároveň komparativně srovnává s hrozbami a příležitostmi vězeňství v zahraničí, které by mohly být možnou inspirací pro další vývoj vězeňství v ČR a snížení jeho nákladovosti.

Klíčová slova

Veřejný sektor, vězeňství, státní rozpočet, financování vězeňství, nákladovost vězeňství.

Obsah

1	Úvod a cíl práce	10
1.1	Úvod	10
1.2	Cíl práce	10
2	Literární rešerše	11
2.1	Veřejný sektor	11
2.2	Financování veřejného sektoru	13
2.2.1	Státní rozpočet	14
2.2.2	Rozpočty vězeňských institucí	16
2.3	Instituce ve vězeňství v ČR	17
2.3.1	Vězeňská služba	18
2.3.2	Probační a mediační služba	20
2.4	Problémy vězeňství	23
2.4.1	Ekonomické problémy	24
2.4.2	Sociální problémy	24
2.5	Vězeňství v zahraničí	25
2.5.1	Vězeňství v USA	26
2.5.2	Vězeňství ve skandinávských zemích	29
2.5.3	Vězeňství v německy mluvících zemích.....	32
3	Metodika	35
3.1	Metodika vyhodnocení financování a nákladovosti.....	35
3.2	Metodika nákladovosti vybraných trestů v ČR	35
3.2.1	Nákladovost věznění	35
3.2.2	Nákladovost trestu domácího vězení.....	36
3.3	Metodika SWOT analýzy	37
3.4	Metodika přepočtu kurzů	38
4	Vlastní práce	39
4.1	Nákladovost Vězeňské služby ČR.....	39

4.2	Nákladovost Probační a mediační služby ČR.....	43
4.3	S, W analýza českého vězeňství	45
4.4	O, T analýza zahraničního vězeňství	52
4.5	Doporučení	59
4.5.1	Privilegování vězeňské práce při státních zakázkách.....	60
4.5.2	Ponechání stávajícího zaměstnání u vybraných odsouzených.....	60
4.5.3	Zvýšení vymáhaných denních poplatků u trestu domácího vězení	60
4.5.4	Zavedení sanačního fondu	61
4.5.5	Eliminace výdajů na nákup prádla, oděvů a obuvi.....	61
4.5.6	Vznik nových forem trestů.....	61
4.5.7	Zavedení elektronického monitoringu	62
5	Závěr	64
6	Literatura	66

Seznam obrázků

Obr. 1	Zaměstnanost vězňů za rok 2011	46
Obr. 2	Srovnání průměrných platů za rok 2011	47
Obr. 3	Srovnání uváděné a vypočítané denní nákladovosti v roce 2011	49
Obr. 4	Denní nákladovost různých forem trestů	51
Obr. 5	Srovnání denní nákladovosti věznění ve vybraných zemích	53
Obr. 6	Poměry vězeňských výdajů vůči výdajům příslušných státních rozpočtů v roce 2011	53
Obr. 7	Potenciální roční nákladovost věznění při eliminaci výdajů na prádlo, oděvy a obuv	55
Obr. 8	Domácí vězení jako přímá alternativa tříměsíčního vězení v roce 2011	56
Obr. 9	Roční nákladovost věznění o víkendech a svátcích v kombinaci s domácím vězením	57
Obr. 10	Roční nákladovost věznění po zavedení sanačního fondu	57

Seznam tabulek

Tab. 1	Schéma rozdělení četností	35
Tab. 2	Průměrné kurzy jednotlivých měn	38
Tab. 3	Skutečné příjmy a výdaje Vězeňské služby ČR (v tis. Kč)	39
Tab. 4	Skutečné příjmy Vězeňské služby ČR (v tis. Kč)	40
Tab. 5	Skutečné výdaje Vězeňské služby ČR (v tis. Kč)	41
Tab. 6	Ostatní věcné výdaje včetně běžných výdajů programové financování (v tis. Kč)	42
Tab. 7	Skutečné příjmy a výdaje Probační a mediační služby ČR (v tis. Kč)	43
Tab. 8	Skutečné příjmy Probační a mediační služby ČR (v tis. Kč)	44
Tab. 9	Skutečné výdaje Probační a mediační služby ČR (v tis. Kč)	44
Tab. 10	Objem pohledávek Vězeňské služby ČR za rok 2011 (v mil. Kč)	46
Tab. 11	Srovnání nákladovostí a potenciální úspornost trestu domácího vězení (v Kč)	50
Tab. 12	Roční nákladovost různých forem trestů (v Kč)	51
Tab. 13	Identifikované silné a slabé stránky českého vězeňství	52
Tab. 14	Potenciální úspora trestu smrti (v Kč)	54
Tab. 15	Roční nákladovost el. monitoringu při různé výši denních poplatků a vězňů (v Kč)	58
Tab. 16	Identifikované příležitosti a hrozby českého vězeňství	59

Seznam použitých zkratk

DKK	Dánská koruna
EUR	Euro
CHF	Švýcarský frank
ISK	Islandská koruna
NOK	Norská koruna
PMS	Probační a mediační služba
USD	Americký dolar
VS	Vězeňská služba
SEK	Švédská koruna

1 Úvod a cíl práce

1.1 Úvod

Fungující systém vězeňství patří k nejdůležitějším a nepostradatelným součástem národního hospodářství každého státu. Na rozdíl od policie, zdravotnictví či soudnictví ovšem běžně vězeňství nepatří k tolik viditelným, či často rozebíraným součástem jednotlivých hospodářství. V poslední době však přichází vězeňství stále častěji do předmětu různých diskuzí nejen laické veřejnosti, ale také především odborníků z různých oblastí lidské činnosti. Mezi nejčastěji diskutovaná témata v tomto směru patří adekvátnost udělovaných a vykonávaných trestů a ekonomická stránka systému vězeňství.

Ekonomická stránka vězeňství je podstatná vzhledem ke vzrůstající kriminalitě způsobující v konečném důsledku neustále zvyšující se požadavky na finanční prostředky uvolňované ze státního rozpočtu k adekvátnímu zajištění fungování tohoto systému. Právě státní rozpočet je výkonem vězeňstvím nejvíce zatěžován, neboť návratnost vynaložených finančních prostředků je, především v ČR, minimální.

Současné vězeňství v ČR se potýká s řadou problémů. Pro řešení těchto problémů je v první řadě potřeba zhodnotit současný stav českého vězeňství z hlediska financování a nákladovosti. Jaká jsou slabá místa financování a nákladovosti vězeňství v ČR, v nichž se jeví jako nejdůležitější hledat úsporu? Má české vězeňství i nějaké silné stránky? Pro odstranění slabých a posílení těch silných stránek může sloužit inspirace získaná ze zahraničních systémů vězeňství. Jaké jsou tyto příležitosti pro inspiraci možného vývoje vězeňství v ČR? Existují i nějaká rizika plynoucí z inspirace ze zahraničních systémů vězeňství? Na tyto otázky se snaží autor v této bakalářské práci odpovědět.

1.2 Cíl práce

Cílem této bakalářské je navrhnout opatření k omezení negativního dopadu vysoké nákladovosti vynaložených finančních prostředků do vězeňství v ČR. Tohoto cíle bude dosaženo prostřednictvím hodnocení financování vězeňství a nákladovosti ve vztahu ke státnímu rozpočtu ČR a identifikací slabých stránek financování a nákladovosti vězeňství v ČR. Součástí práce je také komparace systému financování nákladovosti vězeňství v ČR se zeměmi s podobným, avšak efektivnějším systémem financování vězeňství z pohledu návratnosti finančních prostředků. V závěru práce jsou uváděny alternativy řešení identifikovaných problémů v ČR.

2 Literární rešerše

V této části práce jsou na základě studia odborné literatury popsány teoretické aspekty veřejného sektoru, jeho financování, dále instituce působící ve vězeňství v ČR, problémy vězeňství a vězeňství ve vybraných zahraničních státech.

2.1 Veřejný sektor

Ekonomiku země představuje národní hospodářství. To je tvořeno soustavou subjektů a jednotlivých ekonomicko-sociálních vztahů mezi nimi, které se vytvořily za účelem produkce statků a služeb uspokojujících potřeby lidí. Při makroekonomickém pojetí můžeme národní hospodářství rozdělit pomocí zjednodušeného třísektorového modelu na *sektor domácností*, jenž zahrnuje jednotlivce a rodiny, *sektor firem*, který zahrnuje podnikatelské subjekty, a *vládní sektor*, který lze ztotožnit s pojmem veřejný sektor (Tetřevová, 2009, s. 11).

Za veřejný sektor považujeme tu část národního hospodářství, která ve veřejném zájmu uspokojuje potřeby společnosti a občanů formou statků a prostřednictvím veřejných služeb, které jsou financovány z veřejných rozpočtů, a zároveň je tento sektor spravován veřejnou správou, ve které se rozhoduje veřejnou volbou, a která podléhá veřejné kontrole (Rektořík, 2007, s. 18).

Tento sektor vznikl jako reakce na selhání trhu, tržního mechanismu a tržního sektoru. Jedná se o netržní sektor, který má především neziskový charakter a jehož posláním je předcházet důsledkům selhání trhu, případně tyto důsledky řešit. Za základní oblasti selhání trhu považujeme selhání v *oblasti efektivnosti*, kdy v národním hospodářství dochází například ke vzniku monopolů, kartelových dohod a externalit, dále selhání v *oblasti spravedlnosti* a selhání v *oblasti hodnot*, kdy dochází například k chudobě či prostituci (Tetřevová, 2009, s. 11 – 12).

Rektořík (2007, s. 18 – 20) člení veřejný sektor na základě několika kritérií. Jedná se o kritéria:

- charakteru statků,
- finančních toků,
- zakladatele,
- funkcí,
- podílu vlastnictví majetku,
- potřeb.

Právě poslední kritérium potřeb je bráno jako nejvýznamnější kritérium, neboť při využití jiného kritéria pro členění může dojít k vynechání některých odvětví veřejného sektoru a tím by docházelo k nekomplexnosti popisu (Rektořík, 2007, s. 18 – 20). Kromě toho je také potřeba zmínit, že na veřejný sektor je možno pohlížet jako na sektor, jehož cílem je produkce užitku nebo také užité hodno-

ty, která uspokojuje potřeby lidí (Tetřevová, 2009, s. 12). Kritérium potřeb rozděluje veřejný sektor do šesti bloků a do každého z jednotlivých bloků následně přiřazuje resort na základě potřeb, které uspokojuje. Členění je následující (Rektořík, 2007, s. 18 – 20):

- 1. blok – odvětví společenských potřeb – veřejná správa, policie, justice, armáda;
- 2. blok – odvětví rozvoje člověka - školství, kultura, tělesná kultura, zdravotnictví, sociální služby;
- 3. blok – odvětví poznání a informací – věda a výzkum, informace, masmédiá;
- 4. blok – odvětví technické infrastruktury – doprava, energetika, spoje, vodní hospodářství, odpadové hospodářství;
- 5. blok – odvětví privátních statků podporovaných z veřejných rozpočtů – bydlení, lesnictví, zemědělství, rybolov;
- 6. blok – existenční jistoty – zaměstnanost, sociální zabezpečení, životní prostředí.

Vězeňství, které není v tomto hrubém výčtu zmíněno, ve své podstatě chrání občana a jeho majetek (Peková, Pilný, Jetmar, 2008, s. 554). Plní tedy společenské potřeby podobně jako policie a justice. Z tohoto pohledu jej lze také řadit do prvního bloku odvětví společenských potřeb.

Je potřeba však také brát v úvahu, že veřejný sektor a jeho rozsah není ve všech státech stejný. Vždy závisí na konkrétních politických, ekonomických a historických podmínkách (Pavlásek, Hejduková, 2010, s. 19). Pokud tedy v rámci ČR považujeme některý resort výlučně za součást veřejného sektoru, v jiném státě může tento resort spadat do sektoru smíšeného případně i soukromého.

V případě vězeňství se ovšem jedná výhradně o institucionalizovanou činnost státu, která je v rámci příslušného a platného trestního práva zaměřena na zadržování pachatelů trestné činnosti za účelem trestního řízení a dále jejich dočasnou případně i trvalou izolaci od společnosti (Rektořík, 2007, s. 89). Mimo jiné je vězeňství považováno za součást sociálního systému zacházení s kriminální populací, prostřednictvím něž se vytváří podmínky k obnově těch vlastností, sociálních dovedností a hodnot vězněných osob, které by měli být základem pro vedení řádného života při zpětné integraci těchto osob do společnosti (Černíková, 2008, s. 71).

Celý vězeňský systém funguje jako uspořádaný celek, zahrnující obecné podmínky věznění, týkající se základních požadavků na ubytování, hygienu, ošacení, stravování, zdravotní péči, vycházky, tělesné cvičení, kontakt s vnějším světem, náboženský život, užívání osobních věcí, pracovní a mimopracovní činnosti a ochranu práv, a zvláštní podmínky věznění, za něž považujeme klasifikaci neboli třídění vězňů, diferenciaci neboli odlišné zacházení s jednotlivými vězni s ohledem na různé kategorie vězňů, dále vězeňský personál, kázeňské

a donucovací prostředky a ochranu práv vězňených osob ve vztahu k vězeňským institucím. Tyto jednotlivé podmínky vězeňského systému fungují ve veřejném zájmu a jsou upraveny zákonem (Rektořík, 2007, s. 89).

2.2 Financování veřejného sektoru

Pokud bychom chtěli členit národní hospodářství podle principu financování, pak nabízí Rektořík (2007, s. 17 – 18) možnost členění na *ziskový (tržní) sektor* a *neziskový (netržní) sektor*, který pak dále dělí na *sektor veřejný, soukromý* a *domácností*. V případě, že ovšem nebudeme při členění brát v úvahu ziskový a neziskový sektor a budeme chtít pouze rozdělení na základě financí a finančních prostředků, které kolují v národním hospodářství, a které získávají a dále s nimi nakládají jednotlivé subjekty národního hospodářství, pak rozeznáváme *finance veřejné, soukromé* a *domácností*. Veřejné finance jsou reprezentované příjmy a výdaji státu, který prostřednictvím nich zajišťuje financování svých potřeb a funkcí. Finance soukromé představují finanční prostředky, které získávají podniky při realizaci produkce zboží a služeb a následně vynakládají na úhradu závazků a tvorbu peněžních fondů. Poslední jmenované finance domácností představují důchody domácností získávané formou platů, podílů na zisku, sociálních důchodů a dávek, aj. získávaných od státu a podniků, jež domácnosti následně vynakládají k nákupu zboží, služeb a úhradě svých závazků (Pavlásek, Hejduková, 2010, s. 10 - 15).

Financování veřejného sektoru je poněkud odlišné od financování sektorů soukromého a domácností. Pro financování vztahů mezi ekonomickými subjekty zpravidla platí rys *živelnosti*, vyjadřující, že veškeré transakce nejsou nikým plánovány a jsou důsledkem pouze svobodného individuálního rozhodnutí při výrobních, obchodních a společenských aktivitách, a rys *dobrovolnosti*, který znamená, že v okamžiku realizace finanční transakce jsou obě strany přesvědčeny o její výhodnosti. Tyto rysy ovšem neplatí pro veřejné financování. Veškeré finanční vztahy, kterých se účastní také stát, musí být dopředu naplánovány a stát se jich účastní povinně na základě legislativy (Dvořák, 2008, s. 5).

Veřejné finance při jednotlivých vztazích tvorby, rozdělování a užívání peněžních fondů vůči ostatním subjektům využívají principů (Peková, 2008, s. 68 – 69; Dvořák, 2008, s. 5 -7):

- *nenávratnosti*, jež je tou hlavní odlišností od financí v soukromém sektoru (za určitých okolností ovšem mohou veřejné finance využívat i návratné finanční zdroje, proto bychom rozdělení národního hospodářství na ziskový a neziskový sektor mohli chápat jako ne úplně přesné);
- *neekvivalentnosti*, kdy neexistuje přímá vazba mezi příjmy od různých subjektů do peněžních fondů a výdaji, které z nich tyto subjekty získávají;
- *nedobrovolnosti*, kdy jednotlivé finanční vztahy jsou podloženy a vynucovány legislativou, neboť žádný racionálně uvažující ekonomický subjekt by do nich dobrovolně nevstupoval.

Jak bylo zmíněno v definici veřejného sektoru, tento sektor je financován pomocí veřejných rozpočtů. V širším pojetí mluvíme o *soustavě veřejných rozpočtů*, která primárně funguje na výše zmíněných principech nenávratnosti, neekvivalenosti a nedobrovolnosti. Do této soustavy patří (Peková, 2008, s. 94 – 98):

- *nadnárodní rozpočet*, v ČR chápeme nadnárodním rozpočtem především rozpočet EU;
- *ústřední rozpočet*, jímž v ČR rozumíme hlavně státní rozpočet;
- *rozpočty územní samosprávy*, tj. například rozpočty obcí;
- *rozpočty veřejných podniků a veřejnoprávních neziskových organizací*, tj. rozpočty všech organizací s právní subjektivitou, zřízovaných státem, obcemi, či kraji.

Všechny tyto rozpočty mají svou příjmovou a výdajovou stránku, pomocí které většina z nich plní *alokační, distribuční a stabilizační* funkce. Alokační funkcí je myšleno zajišťování veřejných statků a platba nákladů za tyto statky, které nelze distribuovat pomocí tržního mechanismu a jimiž jsou například obrana, vnitřní bezpečnost, veřejná správa, aj. Distribuční funkcí je myšleno přerozdělování důchodů mezi jednotlivými subjekty národního hospodářství za pomoci daňového systému a transferových plateb. Poslední funkce, tedy funkce stabilizační, slouží především k odstraňování makroekonomických tržních selhání a naplňování základních ekonomických cílů (stabilní zaměstnanost, cenová stabilita, rovnovážná platební bilance, stabilní ekonomický růst) při využití nástrojů fiskální politiky státu (Pavlásek, Hejduková, 2010, 20 – 22).

Všechny tyto funkce mají největší význam při sestavování státního rozpočtu, který je považován za nejvýznamnější rozpočet z veřejných rozpočtů, protože soustřeďuje největší část příjmů rozpočtové soustavy a nejvíce se podílí na nenávratném přerozdělování významné části hrubého domácího produktu zejména prostřednictvím daní. Součástí tohoto rozpočtu, případně také rozpočtu obce či kraje, je hospodaření organizačních složek státu, které jsou přímo na tyto rozpočty napojeny (Peková, 2008, s. 124 - 136). Za organizační složky státu považujeme na základě příslušných zákonů také všechny instituce působící ve vězeňství.

2.2.1 Státní rozpočet

Státní rozpočet je centralizovaným peněžním fondem, který je nejdůležitější bilancí státu. Jedná se o závazný finanční plán nabývající podobu rozpočtového zákona schvalovaného každoročně zákonodárnými sbory, vedeného centrální bankou a svým plněním podléhající Ministerstvu financí. Zároveň je také významným nástrojem fiskální politiky státu (Peková, 2008, s. 124 – 127; Pavlásek, Hejduková, 2010, s. 127 – 128).

Státní rozpočet je sestavován na základě zákona č. 218/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla). Podle § 5 tohoto zákona představuje státní rozpočet finanční vzta-

hy zabezpečující některé funkce státu. Obsahuje očekávané příjmy a výdaje v rozpočtovém roce a tyto jednotlivé příjmy a výdaje člení na kapitoly státního rozpočtu.

Kapitolní členění je na základě Vyhlášky č. 323/2002 Sb. o rozpočtové skladbě označováno za *odpovědnostní* hledisko třídění příjmů a výdajů státního rozpočtu, neboť příjmy a výdaje rozděluje podle správců kapitol. Z pohledu vězeňství je podstatná kapitola č. 336, jejímž správcem je Ministerstvo spravedlnosti. Tato vyhláška také dále člení jednotlivé příjmy a výdaje podle hlediska *druhového, odvětvového a konsolidačního*. Z druhového hlediska jsou za výdaje považovány výdaje na nákupy, proti nimž stojí přímá protihodnota, a výdaje na transfery, proti nimž naopak nestojí přímá protihodnota. Příjmovým druhem se zde rozumí právní důvod platby. Z odvětvového hlediska jsou příjmy a výdaje členěny podle odvětví, kterými rozumíme druh činnosti, v níž jsou tyto výdaje vynakládány a příjmy přijímány. Toto hledisko se primárně člení na skupiny, přičemž z pohledu vězeňství je podstatná 5. skupina zahrnující bezpečnost státu a právní ochranu. Zde následně můžeme nalézt oddíl 54, do něhož spadá právní ochrana. Tento oddíl se pak dále člení na jednotlivé pododdíly, přičemž pro nás jsou podstatné pododdíl 544 – Vězeňství a pododdíl 545 – Probační a mediační služby. Z hlediska konsolidačního třídíme příjmy a výdaje podle stupňů konsolidace, kterými rozumíme okruhy veřejných rozpočtů, mezi nimiž probíhají peněžní převody, tzn. příjmy a výdaje získávané a vynakládané uvnitř soustavy veřejných rozpočtů.

Při zjednodušeném pohledu je příjmová a výdajová stránka státního rozpočtu podle Pekové, Pilného a Jetmara (2008, s. 255 – 262) tvořena *běžnými příjmy a výdaji a kapitálovými příjmy a výdaji*. Co se týče příjmů, tak 99 % příjmů do státního rozpočtu tvoří příjmy běžné. Tyto příjmy jsou tvořeny zejména daňovými příjmy, z nichž nejvýznamnější část tvoří daně sdílené (daně z příjmů, DPH, atd.). Dále do běžných příjmů spadají cla, povinné příspěvky na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti, správní poplatky, nedaňové příjmy (např. z pronájmu majetku), přijaté úroky, aj. Kapitálové příjmy tvoří příjmy z prodeje nemovitého majetku, z prodeje cenných papírů a majetkových podílů, z emise státních dluhopisů, přijaté splátky z vládních úvěrů, aj.

U výdajové stránky státního rozpočtu jsou běžné výdaje považovány za výdaje neinvestiční povahy a naopak kapitálové výdaje mají investiční povahu. Do běžných patří například mzdy a platy, povinné pojistné za zaměstnance, energie, transfery, účelové i neúčelové dotace, příspěvky podnikatelům, občanským sdružením, soukromoprávním neziskovým organizacím, obcím, krajům, státním fondům, dále pak úroky, sociální dávky, aj. Do kapitálových výdajů pak řadíme například výdaje na pořízení hmotného a nehmotného majetku, nákup cenných papírů, některé poskytnuté účelové dotace, investiční půjčky, splátky úvěrů a půjček, aj.

2.2.2 Rozpočty vězeňských institucí

Na konci kapitoly 2.2 bylo zmíněno, že instituce působící ve vězeňství jsou považovány za organizační jednotky státu. Rozpočty organizačních jednotek státu jsou specifikovány v příslušných paragrafech zákona č. 218/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla). Organizační složky státu financují svoji činnost ze svého rozpočtu v rámci závazných ukazatelů stanovených tímto zákonem a dále z příspěvků ze státního rozpočtu. Při nakládání s finančními prostředky mimo jiné vytvářejí rezervní fondy a fondy kulturních a sociálních potřeb. Tento zákon také například specifikuje povinnosti a oprávnění organizačních složek vůči finančním prostředkům vázaných ke státnímu rozpočtu, dále jejich povinnosti v případě výskytů nutných výdajů, které převyšují částku jí přidělenou na tento výdaj, její povinnosti při úbytku příjmů, aj.

Největší část příjmů vězeňských institucí tvoří příjmy ze státního rozpočtu. Dalšími podstatně menšími, avšak ne nepodstatnými příjmy, jsou příjmy od odsouzených osob, plynoucí ze splácení pohledávek za výkon trestu odnětí svobody vůči VS. Povinnost odsouzených hradit náklady spojené s výkonem trestu odnětí svobody je specifikována v Zákoně č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. Kromě toho tento zákon také specifikuje veškeré náležitosti související s trestem odnětí svobody. Podle § 35 odstavce 1 a 2 tohoto zákona je *„odsouzený povinen hradit náklady výkonu trestu. Nelze-li tyto náklady srazit z odměny za práci, může věznice k jejich úhradě použít peněžní prostředky, které má odsouzený uložen ve věznici. Od vymáhání těchto nákladů může ředitel věznice trvale upustit, nedosahuje-li příjem odsouzeného po jeho propuštění dlouhodobě částky životního minima, nebo byl-li odsouzený vyhoštěn nebo vydán do ciziny. Od vymáhání se také upustí, jestliže odsouzený zemřel a nezanechal majetek, jehož cena by umožňovala uspokojit vymáhanou pohledávku v rámci vypořádání dědictví.“* Mimo nákladů za samotný výkon trestu odnětí svobody je odsouzený povinen hradit také další náklady, kterými jsou zvýšené náklady na střežení a náklady na dopravu a převezení do zdravotnického zařízení. V jakých případech konkrétně je odsouzený povinen tyto náklady hradit, specifikuje § 36 tohoto zákona.

Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů také upřesňuje zaměstnávání odsouzených, pracovní odměny a úhrady jednotlivých závazků odsouzených z této pracovní odměny. Pracovní odměna je podle § 32 stanovena podle vykonané práce a pro účely odvodů srážek daní a sociálního a zdravotního zabezpečení je považována za příjem ze závislé činnosti. Po srážce daně a pojistného jsou dále odsouzenému z odměny sráženy finanční prostředky k úhradě výživného pro děti, kterým je povinen výživu poskytovat, a finanční prostředky sloužící k úhradě nákladů výkonu trestu. Rozsah a pořadí dalších srážek se stanoví vyhláškou Ministerstva spravedlnosti, případně, jsou-li soudem nařízeny povinné srážky pro úhradu škody způsobené trestným činem, jsou tyto srážky organizovány podle občanského soudního řádu a jeho jednotlivých předpisů. Zbývající částka je odsouzenému rozdělena na ka-

pesné a úložné. Kapesné může věznic odsouzenému formou kázeňské odměny nebo trestu zvýšit i snížit až o jednu třetinu a na dobu až tří měsíců. Částka strhávána odsouzenému pro úhradu výkonu trestu činí 1 500 Kč za měsíc, denně jde tedy o částku 50 Kč. Těchto 50 Kč denně by měli státu ovšem odvést i osoby odsouzené k trestu domácího vězení.

Odsouzení vykonávají svoji práci za hodinovou mzdu, jejíž částka je odlišná v různých vězeňských zařízeních. Většinou pracují pro soukromého zaměstnavatele, kterému velmi často VS poskytuje nebo pronajímá prostory, ve kterých mohou odsouzení pracovat. Další variantou zaměstnávání odsouzených je práce v hospodářských střediscích VS. Kromě těchto prací se odsouzení podílejí na údržbě chodu věznic například úklidem prostor, pomocí při přípravě pokrmů, aj. Se zaměstnáváním odsouzených jsou spojena také různá úskalí. To největší spočívá především v možnosti odsouzených práci odmítnout. Existují sice různé benefity, kromě samotného výdělku, které zaměstnaným odsouzeným poskytuje VS. Ovšem ani tyto benefity nemusejí být pro některé odsouzené dostatečným motivem k práci. Tímto problémem by se měla zabývat plánovaná novela zákona o výkonu trestu, která mimo jiné zavede odsouzeným povinnost pracovat.

Pro úhradu pohledávek spojených s trestem odnětí svobody, případně spojených se škodou způsobenou trestným činem, škodou vůči VS, nebo pro úhradu nadstandardní zdravotní péče, či pro nákup potravin, věcí osobní potřeby, věcí pro zájmovou a vzdělávací činnost a věcí k realizaci programu zacházení ve vězeňské kantýně, může odsouzený využít též peníze, které mu byly do věznic poslány, případně jak bylo zmíněno i peníze, které předal k úschově VS před nástupem do trestu. Pro účely nákupu ve vězeňské kantýně je odsouzeným, kteří nejsou zařazeni do práce a nemají k dispozici žádnou další hotovost, vypláceno sociální kapesné ve výši 100 Kč měsíčně. Na toto kapesné mají odsouzení právní nárok (Motejl, 2010, s. 83 – 87).

Při pohledu na výdajovou stránku rozpočtů vězeňských institucí rozeznáváme tři základní typy výdajů, které tyto instituce v rámci své činnosti vynakládají. Jedná se o výdaje (Peková, Pilný, Jetmar, 2008, s. 557):

- *mandatorní*, které představují finanční prostředky vynaložené na platy, důchody a ostatní sociální dávky zaměstnanců;
- *na programové financování*, které představují výdaje investiční povahy především na rozšíření, rekonstrukce, modernizace věznic a obnovu materiálně technické základny;
- *ostatní*, kam spadají například výdaje na potraviny.

2.3 Instituce ve vězeňství v ČR

Za nejvyšší instituci ve vězeňství můžeme považovat Ministerstvo spravedlnosti, neboť to zřizuje a finančně zajišťuje chod jednotlivých institucí, které působí ve vězeňství. Za tu nejdůležitější instituci v českém vězeňství lze považovat VS

a následně pak PMS, o níž se dá předpokládat, že do budoucna bude její význam v postavení mezi vězeňskými institucemi stoupat.

Ovšem tyto instituce, které budou podrobněji rozebrány v dalších podkapitolách, nejsou jedinými institucemi, jejichž působnost spadá do problematiky vězeňství. Kromě mezinárodních institucí, jejichž význam se v rámci globalizace ČR a různých mezinárodních a nadnárodních zákonů, deklarácí, ustanovení, pravidel, atd. prohlubuje a mezi které patří například OSN nebo *Rada Evropy*, existuje v ČR také několik institucí, které mají povahu především občanských sdružení, jenž vyvíjí svoji činnost hlavně v oblasti pomoci obětem trestných činů a domácího násilí. Nejedná se tedy o instituce, které by zadržovaly pachatele trestných činů, ale o instituce soustřeďující se především na oběti trestných činů, čímž jsou v jistém ohledu také podobné některým činnostem PMS. Mezi tyto instituce spadá například *Liga lidských práv*, která se zaměřuje především na ochranu lidských práv v rozsahu deklarovaném Listinou základních lidských práv a svobod a mimo jiné realizuje například projekt Posílení ochrany lidských práv obětí trestných činů, *Asociace občanských poraden*, která ve spolupráci s PMS realizuje projekt Specializovaného a komplexního poradenství obětem trestných činů, *České sdružení obětí dopravních nehod*, které poskytuje pomoc a poradenství obětem dopravních nehod a jejich rodinným příslušníkům, a *Intervenční centra*, která jsou zařízeními fungujícími pro krizovou pomoc osobám ohroženým domácím násilím (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 200 – 202).

2.3.1 Vězeňská služba

VS je instituce zřizovaná Ministerstvem spravedlnosti. Jejím úkolem je zajišťovat výkon vazby, trestu odnětí svobody a bezpečnost a pořádek v soudních budovách. Zároveň VS spravuje a střeží věznice a detenční ústavy. V neposlední řadě střeží, předvádí a eskortuje osoby a vytváří podmínky pro zaměstnávání, vzdělání a rekvalifikaci odsouzených osob (Vězeňská služba České Republiky, 2012b). Veškerou tuto svoji činnost provozuje na základě zákona č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky ze dne 17. listopadu 1992.

VS tedy řídí a vytváří podmínky pro její činnost Ministerstvo spravedlnosti, v čele s ministrem spravedlnosti a to prostřednictvím vrcholného orgánu VS, kterým je generální ředitelství VS v čele s generálním ředitelem VS. Generální ředitelství plní především úkoly koncepčního, odborného, metodického a kontrolního rázu a dále se člení na jednotlivé odbory. Tyto jednotlivé odbory generálního ředitelství pak dále metodicky řídí a kontrolují činnosti jednotlivých úseků v organizačních člancích VS (Černíková, 2008, s. 73 – 74).

VS ČR se z hlediska plnění úkolů dělí na:

- vězeňskou stráž,
- justiční stráž,
- správní službu.

Vězeňská stráž střeží a předvádí osoby ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody. Kromě toho střeží objekty VS, kde také zajišťuje pořádek a kázeň. Jedná se o zbrojený sbor.

Justiční stráž oproti vězeňské strážci zajišťuje pořádek a bezpečnost v soudních budovách a na jiných místech činnosti soudu a ministerstva. Opět se jedná o ozbrojený sbor.

Správní služba svou činností zabezpečuje organizaci, ekonomiku, speciální výchovu, zdravotnickou péči a zásobování (Peková, Pilný, Jetmar, 2008, s. 555 – 556).

Jak bylo popsáno výše, vězeňská stráž střeží objekty VS. Za objekty VS považujeme především „věznice“. Přitom pojem věznice není zcela přesný, ačkoliv se ho užívá i při skupinových diskuzích odborníků. Při pohledu na vězeňské objekty v ČR rozeznáváme *věznice*, které slouží především k výkonu trestu odnětí svobody, avšak mohou mít i zvláštní oddělení pro výkon vazby, a *vazební věznice*, v nichž se vykonává vazba, avšak mohou mít i zvláštní oddělení pro výkon trestu odnětí svobody (Hála, 2006, s. 46).

V současné době u nás existuje 36 věznic z toho 10 vazebních věznic. Nově byly v roce 2009 v ČR zavedeny také *detenční ústavy*, jako třetí typ objektu spadajícího pod správu VS. Tato zařízení jsou určena pro pachatele, jejichž duševní stav způsobuje, že se dopouštějí trestné činnosti s vysokou mírou nebezpečnosti pro společnost. V ČR nyní zatím existují pouze 2 detenční ústavy a to při Vazební věznici Brno a Věznici Opava (Vězeňská služba České republiky, 2012b).

Hovoříme-li o věznici jako takové, chápeme jí jako „*relativně velmi zřetelně a pevně ohraničený materiální a psychosociální prostor, v němž se každodenně odehrávají četné mezilidské interakce, do kterých vstupují především vězni a vězeňský personál, s podstatně nižší četností pak orgány činné v trestním řízení, dále obhájci, příbuzní a přátelé vězňů při návštěvách, případně i některé další osoby.*“ (Hála, 2006, s. 46)

V ČR se jednotlivé věznice pro výkon trestu odnětí svobody dělí do čtyř typů podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti na:

- věznice s dohledem (věznice typu A),
- věznice s dozorem (věznice typu B),
- věznice s ostrahou (věznice typu C),
- věznice se zvýšenou ostrahou (věznice typu D).

Do věznice s dohledem bývají nejčastěji umísťovány osoby odsouzené za čin spáchaný z nedbalosti, které dosud nebyly odsouzeny za úmyslný trestný čin. Po objektu se pohybují bez omezení a bez doprovodu zaměstnance VS. Zpravidla pracují mimo věznici a i v mimopracovní době se mohou pohybovat mimo ni za účelem návštěvy kulturních, sportovních a osvětových akcí nebo bohoslužeb.

Do věznice s dozorem jsou opět umísťovány osoby odsouzené za čin spáchaný z nedbalosti, které ovšem už dříve byly odsouzeny také za úmyslný trestný čin. Též jsou sem umísťováni pachatelé úmyslných trestných činů, jejichž délka odnětí svobody nepřekračuje dva roky, a kteří dosud nebyli odsouzeni za úmysl-

ný trestný čin. Odsouzení se po objektu pohybují organizovaně pod dozorem. Pracují mimo věznici na nestřežených pracovištích, kde se provádí pouze námatková kontrola. Mimo pracovní dobu mohou pouze vybraní odsouzení navštěvovat kulturní, sportovní a osvětové akce nebo bohoslužby.

Do věznice s ostrahou jsou umísťovány odsouzené osoby, které spáchaly úmyslný trestný čin, ovšem nesplňují podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo zvýšenou ostrahou. Zároveň také pachatelé nedbalostních trestných činů, kteří nebyli zařazeni do věznice s dohledem nebo dozorem. Po věznici se opět odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem. Pracují uvnitř věznice nebo na střežených pracovištích mimo věznici. Akce mimo věznici jsou vždy organizované a pod dohledem.

Do posledního typu věznice, tj. do věznice se zvýšenou ostrahou, jsou umísťovány osoby odsouzené na doživotí, nebezpeční recidivisté, pachatelé zvláště závažných trestných činů s trestem odnětí svobody minimálně osmi let, nebo pachatelé úmyslných trestných činů, kteří v posledních pěti letech uprchli z vazby nebo výkonu trestu. Odsouzení se po objektu pohybují výhradně pod dozorem, jsou uzamykáni na celách a pracují pouze na střežených pracovištích uvnitř věznice nebo přímo v celách (Sochůrek, 2007, s. 37 – 39).

2.3.2 Probační a mediační služba

Velká spousta autorů při svém popisu vězeňství v ČR staví PMS mimo působnost vězeňství. To ovšem není zcela správně. V moderním vězeňství je trest odnětí svobody považován za nejzávažnější trest, který je spojen s řadou pozitivních, ale i negativních účinků a dopadů nejen na odsouzeného. Při trestní praxi a hodnocení účinnosti trestních sankcí se došlo k závěru, že je třeba hledat nové způsoby, jak má být dosaženo efektivního účelu trestu. Za takový možný způsob jsou považovány alternativní tresty a opatření, které odráží celý vývoj trestní politiky, včetně složitých vztahů mezi systémem trestního soudnictví a jinými sociálními systémy. Aplikace alternativních trestů a opatření s sebou přináší značné množství výhod, např. nezpřetrhání sociálních vazeb delikventa s jeho okolím, podporu sociální sounáležitosti, vyšší individualizaci trestních sankcí, vytváření příznivějšího klimatu pro řešení následků deliktu, předejití negativním vlivům výkonu trestu odnětí svobody na odsouzené, z dlouhodobějšího hlediska výrazné snížení nákladů oproti trestu odnětí svobody, aj. (Černíková, 2008, s. 182 – 185). Právě z pohledu výkonu a správy některých alternativních trestů a opatření můžeme PMS zařadit mezi vězeňské instituce v ČR.

Jedná se o poměrně novou instituci, která vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, čímž vytváří nové multi-disciplinární profese v systému trestní justice (Rektořík, 2007, s. 96). Tato instituce vznikla a provozuje svoji činnost na základě zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě ze dne 14. července 2000. Tento zákon popisuje PMS jako organizační složku státu a účetní jednotku. Zároveň specifikuje její organizační strukturu, organizační a pracovní řád, aj. Co se týče organizace PMS, tak v čele této instituce stojí Ředitelství PMS se sídlem v Praze, jež vede a řídí ředitel. Ře-

ditelství se člení na úseky, konkrétně na úsek ředitele, úsek zástupce ředitele pro probaci a mediaci a na úsek zástupce ředitele pro ekonomicko-správní řízení. Tyto úseky následně zahrnují jednotlivá oddělení s příslušnými zaměřeními. Pod ředitelství dále spadají Střediska PMS, která působí v sídlech okresních soudů. Tato střediska je možné členit ještě na různá oddělení. V současné době existuje 74 středisek rozdělených do 8 krajů podle staré soudní soustavy. Mimo tuto organizační strukturu stojí Rada pro probaci a mediaci, která je zřizována jako poradní orgán ministra spravedlnosti.

V rámci vězeňství ČR má PMS za úkol usilovat o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů, které jsou spojeny s trestnou činností. Zároveň organizuje a zajišťuje výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. V rámci své činnosti naplňuje tři základní cíle: *integrace pachatele, participace poškozeného a ochrana společnosti*. (Probační a mediační služba České republiky, 2012a)

Integrací pachatele rozumíme snahu o začleňování obviněných a odsouzených pachatelů trestných činů do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Jedná se o proces, který směřuje k obnovení respektu obviněného vůči právnímu stavu společnosti, dále jeho uplatnění a seberealizaci.

Participace poškozeného je snaha o zapojení poškozené osoby do „procesu“ vlastního odškodnění, dále snaha o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost.

Poslední z cílů, ochrana společnosti, znamená řešení konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivní zajišťování a realizace uložených alternativních trestů a opatření (Rektořík, 2007, s. 96).

Tyto své cíle plní PMS prostřednictvím výkonu odborných činností, které jsou spojeny s různými alternativami trestu odnětí svobody. V současné době do těchto činností spadá (Probační a mediační služba České republiky, 2012a):

- *Mediace* neboli možnost mimosoudního řešení konfliktů. Jedná se o jeden z nástrojů široce uplatňovaný v řešení trestných činů a jejich následků mezi pachatelem a poškozeným. V rámci PMS se jedná o bezplatnou službu vedenou mediátorem za souhlasu obou stran. Poškozenému pomáhá pochopit příčiny jednání pachatele, neboť ten poskytuje vysvětlení a omluvu za své jednání. Mediace zvyšuje pravděpodobnost rychlé náhrady škody a je zohledňována v trestním řízení.
- *Práce s mladistvými a dětmi* je specifická činnost PMS, která je vykonávána na jednotlivých střediscích odbornými specialisty pro práci s mládeží. Na základě zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže tito pracovníci zajišťují výkon výchovných a trestných opatření, především dohled. Jedná se o bezplatnou činnost, o kterou může požádat samotný mladistvý, jeho zákonní zástupci, ale i poškozený. Tato činnost už v přípravném řízení hledá možnou spolupráci formou mediace a nabídky vhodných probačních programů a výchovných opatření pro mladistvého. Opět je tato činnost následně zohledňována v trestním řízení.

- *Správa nad výkonem trestu obecně prospěšných prací.* Obecně prospěšné práce jsou nejčastěji ukládaným alternativním trestem v ČR. Odsouzený si vlastní aktivitou ve svém volném čase odčिňuje své trestné jednání a přináší tím prospěch nejen sobě, protože po vykonání obecně prospěšných prací dojde k zahlazení odsouzení, ale také celé společnosti, neboť svou aktivitou přináší obecný prospěch a úspory pro stát ve formě zdarma vykonané práce. Tento trest se ukládá v délce 50 až 300 hodin a o jeho druhu a místě podává návrh příslušný probační úředník, který také vykonává kontrolu výkonu tohoto trestu. Bližší specifika tohoto trestu jsou vymezena v příslušných paragrafech zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoníku.
- *Spolupráce s poškozenými* je nedílnou součástí činností PMS, která touto činností usiluje nejen o zpětnou integraci pachatele, ale také o zapojení poškozeného a zlepšení vzájemných vztahů. Výkon alternativních trestů v rámci této činnosti mimo jiné zahrnuje i oblast náhrady škody, do které spadá například poskytnutí informací o možnostech náhrady škody a nabídka mediace spojené s hmotnou náhradou a morální satisfakcí újmy poškozeného. Tato činnost je provozována zdarma a požádat o ni mohou obvinění i poškození.
- *Parole* neboli dohled nad podmíněně propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody, je činnost PMS zprostředkovávaná v rámci vykonávacího řízení. Odsouzený, ještě před rozhodnutím o podmíněčném propuštění, spolupracuje ve vězení s probačním úředníkem a pracovníky věznice a připravují společně podklady pro soud, který rozhodne o podmíněčném propuštění. V této fázi probační úředník vyhodnocuje jednotlivá rizika, která mohou být spojena s podmíněčným propuštěním. V případě rozhodnutí o podmíněčném propuštění vykonává probační úředník dohled nad podmíněně propuštěným, dále kontrolu uložených podmínek pro podmíněčné propuštění a také poskytuje pomoc při řešení problémů spojených s návratem odsouzeného do života na svobodě.
- *Probace* neboli dohled nad podmíněně odsouzenými je činnost, kterou vykonává PMS v případě, že soud nebo státní zástupce považuje za účelné sledovat po určitou dobu chování odsouzeného při uložení jistých omezení a povinností. Probační úředník během zkušební doby vykonává dohled nad odsouzeným zejména formou osobních konzultací, kontroluje vedení řádného života a plnění uložených podmínek a omezení, dále poskytuje pomoc případně kontakty na odpovědné organizace při řešení některých nezbytných otázek. Touto činností je pomáháno odsouzenému při reintegraci do společnosti, včetně náhrady škody a urovnání konfliktů s poškozeným.
- *Správa nad výkonem trestu domácího vězení.* Trest domácího vězení je nejprísnejší formou trestu, hned po trestu odnětí svobody v ČR, jenž je využívám s účinností teprve od 1. 1. 2010. Ukládání a výkon tohoto trestu je upraveno příslušnými paragrafy zákonů č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Odsouzený má povinnost zdržovat se v místě svého obydli ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od

20:00 hodin do 5:00 hodin. Tato doba může být ovšem vzhledem k vykonávanému zaměstnání, lékařské péči, či bohoslužbám soudem upravena. S tímto trestem soud ve většině případů ukládá také odsouzenému povinnost hradit škodu, kterou způsobil svým trestným činem a také hradit náklady spojené s trestem domácího vězení. Trest může být udělen až na 2 roky. Probační úředník u tohoto trestu vykonává vždy namátkovou osobní kontrolu u odsouzeného, který je povinen umožnit mu vstup do místa výkonu trestu. Probační úředník také kontroluje, zda odsouzený plní všechny soudem stanovené povinnosti a omezení. V současné době existuje snaha o zavedení elektrického monitorovacího systému, který by usnadnil kontrolu místa pobytu odsouzených. Elektronický monitoring funguje na principu sledovacího zařízení, které je připevněno na tělo odsouzeného. Případně je zároveň v místě jeho pobytu umístěn snímač, který vysílá informace o poloze odsouzeného odpovědným osobám. Vzhledem k tomu, že tento systém nebyl dosud v ČR zaveden, je ve vztahu k výkonu trestu domácího vězení spoléháno především na písemný slib odsouzeného, že bude trest vykonávat tak, jak mu bylo uloženo. Toto je uváděno jako jeden z důvodů, proč české soudy k tomuto trestu zaujímají prozatím spíše opatrný postoj.

- *Správa nad výkonem trestu zákazu vstupu.* Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce je opět novou formou trestu, která byla v ČR zavedena s účinností od 1. 1. 2010 a je upravena především zákonem č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Tento trest je určen v první řadě problémovým návštěvníkům určité akce, kteří se v souvislosti s navštívením této akce dopustili úmyslného trestného činu. Těmto osobám je během výkonu trestu zakázána účast na soudem stanovených akcích. Zároveň je odsouzený povinen spolupracovat s probačním úředníkem a vykonávat stanovené programy sociálního výcviku a převýchovy a programy psychologického poradenství. V rámci tohoto trestu je klíčová spolupráce PMS s Policií ČR, případně s organizátory akce a poskytovateli specifických programů. Uzná-li to probační úředník za vhodné, je odsouzený povinen se během konání zakázané akce osobně přihlásit na příslušném útvaru Policie ČR.

Kromě těchto vyjmenovaných trestů a činností, které zajišťuje PMS, a trestu odnětí svobody, umožňuje Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník českým soudům udělovat ještě tresty *propadnutí majetku, peněžitého trestu, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákazu činnosti, zákazu pobytu, ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání, ztrátu vojenské hodnosti a vyhoštění*. Tyto formy trestů můžeme, ve vztahu k trestu odnětí svobody, chápat také jako tresty alternativní, nebo také alternativní opatření.

2.4 Problémy vězeňství

Nejen vězeňský systém v ČR, ale také vězeňské systémy všude na světě, se potýkají s problémy. Jednotlivé vyskytující se problémy můžeme členit na *problémy ekonomické* a na *problémy sociální*.

2.4.1 Ekonomické problémy

Za největší ekonomický problém vězeňství je považován *vysoký počet vězněných osob*. Tento problém je navíc „umocňován“ nedostatečnými prostory pro umístění nových odsouzených. Mezi hlavní příčiny, proč dochází k navyšování vězeňské populace, patří především způsob rozhodování soudů, které, ačkoliv v současné době mají na výběr z mnoha alternativních trestů, stále sahají po „ověřených“ trestech odnětí svobody. Je však na pováženu, zda je pro společnost prospěšnější umístit odsouzené do věznic a tím celoplošně zvyšovat náklady na jejich umístění, nebo raději udělovat peněžité a jiné alternativní tresty na úkor ponechání pachatele trestného činu na svobodě. Za další příčinu navyšování počtu odsouzených je považován příliv cizinců hlavně z východních zemí.

Opomeneme-li v tuto chvíli výdaje, které jsou nutné pro samotný výkon trestu, a které se přímo úměrně zvyšují se zvyšujícím se počtem odsouzených, tak vysoký počet vězněných osob vyvolává další problémy, které v konečném důsledku opět vyvolávají další nutné výdaje. Mezi tyto problémy patří *zvyšování počtu členů vězeňské stráže*, neboť například v ČR je nutnou podmínkou pro výkon vězeňství zachování poměru mezi vězněnými osobami a vězeňským personálem 2:1, *zvyšování nároků na eskorty obviněných k výslechům a soudům*, *zvýšené nároky na přepravu do nemocnic*, *zvýšené nároky na přepravu při vyhošťování cizinců*, aj. (Peková, Pilný, Jetmar, 2008, s. 557 – 559).

V současné době je problém zvyšujícího se počtu odsouzených kompenzován především snižováním ubytovací plochy na jednoho odsouzeného, která nyní činí v ČR 4 m² na jednoho odsouzeného. Ovšem vzhledem k tomu, že vězeňská zařízení nejsou „nafukovací“ a odsouzených stále přibývá, je možné se setkat i se zařízeními, kde ubytovací plocha na jednoho odsouzeného činí pouze 3 m². Narůstající počet odsouzených nutí vězeňská zařízení hledat alternativy pro ubytování, přičemž se objevil i koncept, který navrhoval zrušení kulturních místností, případně přesunutí vybavení těchto místností na chodby, a nahrazení uvolněného prostoru ubikacemi. Tento návrh se však setkal s řadou nevole a muselo být od jeho realizace upuštěno (Motejl, 2010, s. 64 – 66).

V ČR byla celková kapacita věznic k 9. 3. 2012 stanovena jako 20 749 míst. Skutečně ubytovaných osob ke stejnému datu ovšem bylo 23 696, což představuje přeplněnost o 14,20 % (Vězeňská služba České republiky, 2012b).

2.4.2 Sociální problémy

I za sociální problémy v českém vězeňství jsou především označovány již jednou zmiňovaný problém se *zvyšujícím se počtem vězněných osob* a dále také *nedostatek pracovních příležitostí pro vězně*. Zvyšující se počet vězněných osob je jako sociální problém označován v kontextu se zmenšujícím se místem pro ubytování, neboť malý ubytovací prostor na jednoho vězně vyvolává jistou interakci odsouzeného s ostatními vězni. To může vést k nárůstu agresivity odsouzených. Přeplněnost věznic je globálně také označována jako jedna z hlavních příčin přispívající k mnoha zdravotním problémům. Především se jedná o přenosné nemoci a poruchy duševního zdravotní, které mohou vést k užívání psychotrop-

ních látek. Z pohledu přenosných nemocí jsou věznice označovány za živnou půdu pro HIV/AIDS a hepatitidu C a B, které se nejčastěji mezi odsouzenými šíří díky nechráněným sexuálním vztahům, sdílení osobních věcí jako jsou kartáčky, holicí strojky, přístroje, aj., dále například kvůli tetováním, piercingům a v neposlední řadě také kvůli užívání zmiňovaných psychotropních látek. Jako poruchy duševního zdraví se nejčastěji objevují psychické problémy v podobě deprese a úzkosti. Tyto problémy se objevují ve spojení s trestem odnětí svobody velmi často, ovšem vzhledem k přeplněnosti věznic jsou více umocňovány, neboť přeplněnost je velmi často doprovázena například šikanou, která duševnímu stavu odsouzených příliš nepřidá (World Health Organization, 2012).

Nedostatek pracovních míst je velký sociální problém, který v konečném důsledku má i ekonomické dopady. Snahou jednotlivých věznic je, aby odsouzení vykonávali placenou práci a po odpykání trestu odcházeli do společnosti nejlépe ne zadlužení, neboť zadlužené osoby po opuštění věznic páchají znovu trestné činy právě proto, že se snaží opatřit si prostředky na splacení dluhu (Peková, Pilný, Jetmar, 2008, s. 559). Při práci zároveň odsouzení myslí na něco jiného, než je výkon trestu, koncentrují svoji energii na smysluplnou činnost a čas strávený ve vězení jim rychleji utíká, což má za následek mimo jiné například snížení agresivity mezi odsouzenými a samozřejmě snížení depresí a úzkostí. Velký problém je ovšem také nedostatek firem, které by byly ochotné zaměstnávat odsouzené, ačkoliv jim to přináší mnohé výhody.

2.5 Vězeňství v zahraničí

Realita vězeňství a zacházení s odsouzenými byla a mnohdy ještě je velmi vzdálená globálnímu ideálu vězeňství, který hlásá především *princip humanizace* vězeňství při zacházení s každým lidským jedincem, i když je to třeba pachatel těch nejzávažnějších trestných činů. Jedná se o princip, který se snaží o vytvoření vhodného funkčního legislativního rámce pro uplatňování práv a svobod vězňů a zároveň účelné naplňování výkonu vazby a trestu korektními mechanismy bez přítomnosti libovůle nebo zlovůle. Z našeho pohledu mohou být velmi šokující principy vězeňství a poměry ve věznicích například v Thajsku, Rusku či některých afrických zemích. Oproti těmto státům je velice kvalitativně odlišná situace vězeňství v ekonomicky vyspělých demokratických státech. Ovšem i mezi těmito státy existují do značné míry rozdíly v pojetí a uplatňování nejen principů humanizace, ale také dalších dvou principů, které se ve vězeňství uplatňují a kterými jsou *účinnost* a *bezpečnost*. Tato nerovnost je způsobena především rozdílným historickým vývojem jednotlivých států (Hála, 2006, s. 7 – 9; Kuchta, Válková, 2005, s. 210 - 211).

Právě principy vězeňství a přístupy k řešení ekonomických problémů v některých ekonomicky vyspělých demokratických státech jsou předmětem této kapitoly. Odlišné pojetí základních tří demokratických principů vězeňství ve svém konečném důsledku různě ovlivňuje státní rozpočet. V této kapitole jsou popsány zjednodušeně principy vězeňství v některých vybraných státech, přičemž je kladen důraz na jejich způsob řešení ekonomických problémů. Následu-

jící kapitoly slouží jako podklad pro identifikaci příležitostí a hrozeb ve vlastní práci, přičemž příležitost je možné brát jako případnou inspiraci pro vývoj vězeňství v ČR.

2.5.1 Vězeňství v USA

Vězeňství v USA si prošlo obrovským vývojem a jeho současné pojetí je v mnoha případech chápáno jako možná inspirace pro vývoj vězeňství v Evropě. Jako příklad „amerikanismu“ vězeňství v Evropě můžeme uvést největším milník vězeňství v USA, kterým bylo zavedení tzv. Pensylvánského neboli separačního systému ke konci 18. století, kdy bylo snahou oddělit jednotlivé odsouzené přidělením samostatné cely v přesvědčení, že trest je především odplatou za spáchaný čin a vězení je pro odsouzené místem pokání, které by jim měla usnadnit právě samovazba. Tento systém byl na jednu stranu vyzdvihován jako obrovský pokrok ve vězeňství a na druhou stranu ovšem kritizován pro svoji jistou nehumánnost a téměř žádný resocializační účinek. Od tohoto systému muselo být v USA částečně upuštěno především z ekonomických důvodů. Separační systém byl v USA mimo jiné také modifikován na tzv. Aurnským systémem neboli systémem ticha. V tomto systému byli vězni od sebe izolováni pouze v noci. Přes den pracovali ve společných dílnách, kde museli dodržovat absolutní ticho a poslušnost a toto bylo vymáháno tělesnými tresty. Aurnský systém se ovšem setkal s obdobnou kritikou jako systém Pensylvánský. I přes tuto kritiku a zmíněnou neekonomičnost pronikly základní principy těchto dvou systémů, tj. oddělení vězňů od sebe a mlčení, do Evropy a dnes jsou v jisté modifikované podobě považovány za nejmodernější trendy ve vězeňství, které je uplatňováno například v Holandsku, Anglii a Švýcarsku (Hála, 2006, s. 10 – 15; Kuchta, Válková, 2005, s. 196 – 200; Navrátilová, 2010, s. 11 – 12).

V současné době se v USA tvrdě razí a uplatňuje zásada: „*kdo si neváží šance zákonného života v nejsvobodnější zemi světa, ten musí nést tvrdé následky vlastního zlého rozhodnutí*“, z které mimo jiné vychází také zákon „*Třikrát a dost*“, který je hojně diskutovaným tématem i v ČR. Kromě toho se v USA razí politika rozhodného a přímočarého účtování se zločinem, která nutně vede k nárůstu vězeňské populace a tím v konečném důsledku k nutnosti vybudování nových věznic, případně nalezení nových alternativ pro vězeňství (Hála, 2006, s. 10 – 15).

Jednotlivé věznice v USA se člení na základě státního uspořádání. Existují tu věznice *federální, státní a regionální* (Malá, 2003, s. 105). V rámci členění věznic dle závažnosti trestné činu zde pak rozeznáváme *věznice s maximální bezpečností, věznice se střední bezpečností, věznice s minimální bezpečností, otevřené ústavy a vazební věznice*. Téměř za nutnost je považováno zaměstnávání odsouzených, jejichž adekvátní pracovní výkony byly dříve vymáhány i za pomoci tělesných trestů, které byly za samozřejmost považovány například v již zmíněném Aurnském systému vězeňství (Hála, 2006, s. 10 – 15).

Nové věznice jsou stavěny s důrazem na účelnost. Dozorcům i odsouzeným je většinou ponechán pouze malý osobní prostor, díky němuž je zde více místa

pro další ubytovací kapacity. Všechny věznice jsou stavěny na velkém prostranství, což v případě nepokojů dává dozorcům okamžitý přehled nad situací. Celé objekty věznic permanentně střeží, kromě dozorců na objektu, například na věži, také automobily s ozbrojenými řidiči. Většina věznic je zároveň velmi dobře vybavena různými sportovišti jako jsou například basketbalové hřiště, atletická dráha, tělocvičny, dále také nechybí knihovny, společenské místnosti s kulečníky aj. Obrovský rozdíl oproti věznicím v ČR je zde především v pojetí dozorce jako autority a také v pojetí humanizace ubytování. Autorita dozorce je zde neotřesitelná a za jeho napadení je považováno například i vědomé dotknutí se dozorce. Co se týče ubytování, tak to je možné v klasických celách nebo tzv. kójích. Cely jsou podobné celám užívaným v ČR, ovšem ubytování v kójích ztrácí odsouzení jistou část intimity. Jednotlivé kóje nemají okna, jsou vybavena 2 postelemi nad sebou a od okolí oddělena pouze průhlednou mříží, která umožňuje neustálou kontrolu odsouzených. V případě přeplněnosti jsou další ubytovací kapacity řešeny umístěním dvoupatrových postelí do společenských místností, které jsou navzdory tomu dále využívány (Malá, 2003, s. 104 – 108).

Pro ulehčení věznic bylo USA prvním státem, který přišel se systémem elektronického monitoringu v rámci domácího vězení. Kromě domácího vězení je navíc tento systém využíván například na propuštěné odsouzené, kvůli zabránění jejich opětovné trestné činnosti. V současnosti je zde rozšiřován systém tzv. aktivního sledování, který odsouzené umožňuje sledovat permanentně. V Evropě je rozšířený především pasivní systém monitoringu, kdy se odsouzený musí v určitých intervalech na výzvu sám hlásit (Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2012). USA zároveň patří k několika zemím světa, v nichž je aktivně využíváno *trestu smrti*. S tímto druhem trestu jsou ovšem spojeny rozsáhlé diskuze vůči jeho užívání. Existují zastánci a samozřejmě také odpůrci tohoto trestu, přičemž obě tyto skupiny při diskuzi o užívání či neužívání trestu smrti přichází s velmi logickými argumenty z oblasti morálky, filosofie, práva i ekonomie. Navzdory všem argumentům se ovšem početnější část všech zemí světa vydává cestou humanitnosti a již od trestu smrti úplně upustila a ve většině případů ho nahradila trestem doživotního vězení. Ovšem i s tímto trestem je spojena diskuze, zda není pro odsouzeného i celou společnost přece jenom lepší užívání trestu smrti. V ČR byl trest smrti naposledy použit v roce 1989 a od roku 1990 již nepatří do českého trestního práva (Navrátilová, 2010, s. 12 - 20).

V rámci trestu smrti se v USA ovšem setkáváme s jistým paradoxem, který spočívá v jeho extrémní nákladnosti. Ačkoliv injekce smrti, nejčastěji využívaný způsob popravky, vyjde zhruba na 86 USD, je konečný výdaj mnohem vyšší. Toto je způsobeno především tím, že kauzy končící trestem smrti jsou velmi náročně a draze překontrolovány, dále tím, že pro výkon trestu smrti jsou vyžadovány adekvátní podmínky pro odsouzeného před jeho provedením i během jeho průběhu a také tím, že popravčí jsou za výkon tohoto trestu velmi dobře placeni. Nejdražší výkon trestu smrti je na Floridě, kde za jeho vykonání vydá stát téměř 24 milionů USD. Takto vysoké částky naznačují značnou nehospodárnost tohoto typu trestu, která je mnohými odborníky kritizována, neboť při takto vysokých částkách je efektivnější odsoudit pachatele k doživotnímu trestu, při němž může

vykonávat hospodářskou činnost, nehledě na to, že doživotní trest by byl pro stát z hlediska nákladů mnohem úspornější. Naopak nejlevnější trest smrti je v Kalifornii, kde vyjde na 90 tisíc USD.

Vzhledem ke své tvrdé politice prosazování práva a postihování pachatelů trestných činů se v USA očekává, že už tak dostatečně velký počet odsouzených ještě poroste. Právě kvůli zabránění přeplněnosti věznic a také kvůli snaze o co největší zamezení sdružování se odsouzených ve skupinkách, které následně vyvolávají problémy, vynakládá americká vláda finanční prostředky na stavbu nových věznic a rozšíření těch stávajících. Podobně jako v ČR i zde je hlavním orgánem, který spravuje, kontroluje a přiděluje finanční prostředky jednotlivým organizacím, Ministerstvo spravedlnosti neboli *Department of Justice*. Tou nejdůležitější organizací, která spravuje chod jednotlivých věznic a výkon trestu odnětí svobody, je *Federal Bureau of Prisons*. Rozpočet pro tuto organizaci se dělí na dvě složky. První složka „*salaries and expenses*“ neboli *platy a výdaje* zahrnuje všechny běžné výdaje nutné pro zajištění trestu odnětí svobody a chod jednotlivých vězeňských zařízení, kterých tato organizace v současnosti spravuje 117. V roce 2011 měla tato složka výdajů hodnotu 6 533 779 000 USD. Druhá složka „*buildings and facilities*“ neboli *budovy a stavby* zahrnuje veškeré výdaje na vybudování nových vězeňských zařízení a výdaje na modernizaci a opravu starých zařízení. Jedná se tedy o kapitálové výdaje. Na rozdíl od předcházející složky, která je vždy roční, jsou tyto výdaje víceleté. Na tyto investiční výdaje bylo v roce 2011 vyhrazeno 269 733 000 USD. Za tuto částku byla vybudována jedna nová věznice FCI Berlin a zakoupena a rekonstruována věznice USP Thomson. Jak bylo zmíněno, důležitou součástí vězeňství USA je zaměstnávání odsouzených. Toto zaměstnávání má na starosti především instituce *Federal Prison Industries*, jejímž cílem je průběžně zaměstnávat minimálně 25 % všech odsouzených produkcí různých výrobků či služeb, jejímiž odběrateli jsou nejčastěji ostatní federální agentury. Zaměstnanost vězňů však běžně bývá až 80%. Peníze získané hospodářskou činností této instituce většinou plně postačují na pokrytí veškerých jejích provozních nákladů případně na úhradu různých náhrad odsouzeným. Bohužel v roce 2011 tato instituce hospodařila se ztrátou 2,7 milionů USD především kvůli úhradě ztráty z předcházejícího období, kterou způsobil nízký objem pohledávek. V roce 2011 činily výdaje do vězeňského systému přibližně 6,8 mil. USD, což představovalo cca 0,18 % veškerých výdajů ze státního rozpočtu USA (The United States Department of Justice, 2012).

Průměrná nákladovost trestu odnětí svobody se značně liší v různých vězeňských zařízeních a státech. Za rok 2011 byla podle The United States Department of Justice (2012) tato nákladovost cca 72 USD/den/vězeň. Náklady na elektronický monitoring se pohybují cca od 5 do 17 USD/den/vězněný. Částka se pohybuje v intervalu vzhledem k různým variantám elektronického monitoringu. V případě pasivního sledování, kdy se odsouzený musí ohlásit je náklad kolem 5 USD/den. U aktivního monitorování, kdy je pohyb odsouzeného sledován pomocí počítače, jsou náklady kolem 12 USD/den. Je ovšem možná i kombinace těchto obou variant. Od takto odsouzených osob může být vymáhána částka 5 USD/den pro úhradu nákladů elektronického monitoringu.

2.5.2 Vězeňství ve skandinávských zemích

Za skandinávské země jsou označovány země v oblasti severní Evropy rozkládající se na Skandinávském poloostrově. Mezi tyto země spadá Dánské království neboli Dánsko, Švédské království neboli Švédsko, Norské království zkráceně Norsko, dále pak Finská republika čili Finsko a Island. Skandinávský model vězeňství je vysoce vyzdvihován pro svoji humanitnost. Ovšem je také diskutabilní, zda tomu není na úkor bezpečnosti. V rámci skandinávských zemí je uvěznění považováno až za ten úplně poslední prostředek působení na pachatele trestných činů, což můžeme mimo jiné vidět například při srovnání poměrů vězňů osob na 100 000 obyvatel ve státech nejen v Evropě, kdy toto číslo ve skandinávských zemích patří k nejnižším vůbec. Velmi je zde uvažován psychologický dopad vězení na pachatele trestných činů, a proto raději soudy sahají po *alternativních trestech*, v rámci kterých uplatňují především pokutu, jakožto peněžitý trest pro solventní pachatele, a trest obecně prospěšných prací pro nesolventní pachatele (Hála, 2006, s. 20 – 28).

Při budování věznic razí Skandinávci heslo „*věznic málo, ale kvalitní*“ a celé své vězeňství budují na principech *normalizace, otevřenosti a odpovědnosti*. V rámci principu normalizace jsou odsouzení umísťováni do otevřených věznic bez ohrazení a mříží, a až v případě, že neprojeví dostatečnou sebekázeň, nebo to není možné z bezpečnostního hlediska, jsou přemístěni do věznic uzavřených. Kromě toho je vězňům umožněn volný pohyb a ponechání osobních věcí, včetně oblečení. Tímto principem se snaží zmírnit ony psychologické dopady vězení na odsouzeného (Hála, 2006, s. 20 – 28).

V rámci principu otevřenosti je odsouzeným umožněn kontakt s vnějším světem tak, jak je to jen možné. Tím je především myšleno telefonování, návštěvy, sexuální život, občasné dovolenky a propustky z vězení, zaměstnávání a studium mimo věznici (Hála, 2006, s. 20 – 28).

Posledním principem odpovědnosti jsou odsouzení nuceni přijmout odpovědnost za svůj další průběh života. Proto jsou omezovány vězeňské služby na minimum a vězňům je umožněno uskutečňovat svůj každodenní život zodpovědnějším způsobem například prostřednictvím poskytnutí jisté finanční částky, z které si odsouzení mají sami povinnost kupovat potraviny a sami si vařit. Dále také přejímají odpovědnost za úklid a údržbu svých ubytovacích prostor (Hála, 2006, s. 20 – 28).

Skandinávské země patří mezi ty Evropské země, které v rámci trestu domácího vězení využívají systém elektronického monitorování odsouzených osob. Jednotlivé státy využívají především radiofrekvenční technologie, sledování pomocí GPS, hlasové ověřování a dálkové ověřování alkoholu. Posledního zmínovaného je využíváno především ve Švédsku, kde se navíc rozjíždí využití elektronického monitoringu při ochraně obětí trestných činů, čehož je například v USA aktivně využíváno u obětí domácího násilí (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 152 – 159). Švédsko také aktivně využívá elektronického monitoringu jako přímé náhrady, se souhlasem odsouzeného a jeho spolubydlících, za trest až tříměsíčního vězení.

Institut vězeňství má ve Švédsku na starosti instituce *Kriminalvården*, do jejíž působnosti spadá jak správa výkonu trestu odnětí svobody, tak i probační činnosti. Na svých stránkách tato instituce uvádí, že její snahou je do roku 2015 dosáhnout vyrovnaného rozpočtu, což znamená snížení výdajů téměř o půl miliardy SEK. Naplnění tohoto cíle spatřuje především ve strukturálních změnách, v rámci nichž má mimo jiné dojít ke snížení počtu bezpečnostních tříd věznic. Ve švédském vězeňství existovaly prozatím značné výkyvy v obsazenosti zařízení různých tříd. Snížení počtu těchto bezpečnostních tříd má probíhat formou sloučení některých věznic, čímž dojde k uvolnění zastaralých zařízení a tím k eliminaci výdajů do těchto zařízení. Spolu se sloučením má dojít k efektivnějšímu využívání stávajícího prostoru ve věznicích. Tato opatření mají přinést dlouhodobou úsporu. Jsou-li odsouzení zaměstnáváni, či pokud studují nebo jsou v léčebném programu, tak dostávají mzdu či kapesné ve výši 11 SEK/hodinu za což si mohou nakupovat ve vězeňské kantýně. Co se týče nákladů na jednoho odsouzeného, pak největší náklady jsou v případě umístění ve vazbě – 3 000 SEK/den. V případě umístění odsouzeného do věznice největší bezpečnostní třídy neboli uzavřeného vězení jsou náklady 2 831 SEK/den. V nižších bezpečnostních třídách neboli otevřených vězeních je to pak 1 918 SEK/den. Při umístění do některého probačního programu, elektronického monitoringu nevyjímaje, jsou náklady 203 SEK/den (Kriminalvården, 2012). Celkové výdaje švédského vězeňství činily v roce 2011 7 503 382 000 SEK. Při porovnání s celkovými výdaji státního rozpočtu můžeme vidět, že tyto výdaje zabírali cca 0,93 % všech státních výdajů. Podle plánu státního rozpočtu toto číslo mělo činit však pouze 0,70 %. Navýšení tohoto podílu bylo způsobeno markantním snížením plánovaných státních výdajů v průběhu roku 2011 v jiných oblastech státních výdajů (ESV, 2012).

Podobně jako ve Švédsku spadá i v Norsku výkon trestu odnětí svobody a probační činnosti pod jednu instituci, kterou je zde *Kriminalomsorgen*. V roce 2006 bylo v Norsku akutně řešeno, co s problémem odsouzených, kteří dosud nenastoupili výkon trestu, kvůli přeplněnosti věznic. Jako řešení tohoto problému se ukázalo nejvhodnější zavedení elektronického monitoringu a domácího vězení od roku 2008. Norsko se pyšní značnou humánností svých věznic. V rámci výkonu trestu je také důležitá práce odsouzených. Odsouzení například vytvářejí různé produkty ze dřeva, které si následně může kdokoliv zakoupit přímo na stránkách *Kriminalomsorgen* a tím podpořit snížení nákladovosti norského vězeňství. Náklad na jednoho vězně je cca 1500 NOK/den v uzavřených vězeních a asi 1 000 NOK/den v otevřených vězeních. Proto, aby se mohlo norské vězeňství i nadále pyšnit touto humánností, je v současné době řešeno více než snížení nákladovosti, jak je tomu v jiných zemích, uzavření některých starých zařízení a jejich nahrazení modernějšími, novějšími a humánnějšími zařízeními s větší kapacitou (Kriminalomsorgen, 2012). V roce 2011 činily celkové výdaje norského vězeňství 3,6 mld. NOK. Tato částka představovala 0,38 % všech výdajů norského státního rozpočtu (Det kongelige finansdepartement, 2011). Humánnost norských věznic, ale také mírnost norské justice, je tématem značné řady diskuzí všude po světě. Tyto diskuze vyvolávají pochybnosti

o adekvátnosti výkonu trestu odnětí svobody v norských věznicích, vzhledem k závažnosti spáchaného trestného činu. Tyto diskuze vyvolal teroristický útok norského občana Anderse Breivika dne 22. 7. 2011 při kterém zavraždil 77 lidí.

Dánské vězeňství spravuje také jedna instituce, kterou je zde *Kriminalforsorgen*. I zde se již osvědčil systém elektronického monitoringu spojeného s domácím vězením. Tento systém zde pomohl snížit „fronty“ čekajících odsouzených k nástupu výkonu trestu. Ve svém dlouhodobém plánu považuje Kriminalforsorgen za nejdůležitější dostatečně kvalifikovaný a dobře ohodnocený personál. V rámci věznic je investováno do bezpečnostních prvků zabezpečujících dostatečné bezpečí pro vězeňský personál pracující i s těmi nejhoršími vězni. Pro správný efekt resocializace je také investováno do různých programů učících odsouzené odpovědnosti, především je zdůrazňována důležitost zaměstnávání, prostřednictvím něhož odsouzení vyrábějí různé výrobky, které jsou následně prodávány za klasické tržní ceny. Vězni jsou zaměstnávání vždy na 37,5 hodin týdně, dostávají klasickou mzdu a v případě nemoci nemocenskou. Význam kvalitního ohodnocení vězeňského personálu ukazuje i fakt, že z celkového objemu výdajů za rok 2011, který byl cca 2,9 miliard DKK, tvořily cca dvě třetiny těchto výdajů výdaje na platy zaměstnanců. Co se týče nákladovosti trestu odnětí svobody, pak je uváděno, že v uzavřeném vězení je náklad na jednoho vězně 1 895 DKK/den a v otevřeném 1 103 DKK/den. Domácí vězení s elektronickým monitoringem vychází přibližně na 546 DKK/den (Kriminalforsorgen, 2012). Státní výdaje do dánské vězeňství představovaly v roce 2011 cca 0,42 % všech usku- tečněných výdajů ze státního rozpočtu (Finansministeriet, 2011)

Vězeňství a probační činnosti má i ve Finsku na starosti instituce nazývaná *Rikosseuraamuslaitos*. Finsko je zajímavé především z pohledu četnosti udělování alternativních trestů. Elektronický monitorovací systém spojený s domácím vězením je zde teprve od konce roku 2011, přesto i před jeho zavedením patřily alternativní tresty k nejčastěji ukládané formě trestu. O četnosti využívání alternativních trestů svědčí i fakt, že z celkového počtu 7 168 odsouzených osob k začátku roku 2012 jich bylo umístěno ve věznicích pouze 3 214 a naopak většinu odsouzených, tj. 3 954, byl uložen některý z alternativních trestů, přičemž cca jednu třetinu tvořily tresty domácího vězení (Rikosseuraamuslaitos, 2012). Jen díky využívání alternativních trestů zde nedochází k extrémnímu přeplňování věznic, neboť celková kapacita finských věznic byla například k začátku roku 2011 pouze 3 113 (International Centre for Prison Studies, 2012). Do budoucna se Finsko snaží jít cestou snižování státních výdajů do vězeňství. Největších úspor se hodlá dosáhnout snížením běžných výdajů především mzdových a kancelářských výdajů. Mimo těchto oblastí je v plánu také nalezení úspor v oblasti využívání outsourcingových dodavatelů služeb, dále pak spotřeby energie a snížení počtu administrativních prostor. Těmito prostředky hodlá finská vláda získat úsporu v letech 2013 – 2016 cca 5 milionů EUR ročně. Co se týče nákladovosti trestu odnětí svobody, tak v uzavřených vězeních jsou uváděny náklady na jednoho vězně 250 EUR/den a v otevřených 156 EUR/den. V rámci alternativních trestů je uváděn náklad 59 euro/den. Celkové výdaje finského vězeňství dosahovaly v roce 2011 přibližně částky 3,6 mld. EUR (Rikosseuraa-

muslaitos, 2012). Toto představovalo cca 0,20 % veškerých výdajů státního rozpočtu (Valtiovarainministeriö, 2011).

Vězeňství na Islandu, poslední ze skandinávských zemí, je ve své podstatě podobné vězeňství v předcházejících zemích. I zde veškeré činnosti zajišťuje jedna instituce *Fangelsismálastofnun ríkisins*. Podobně jako ve Finsku je zde systém domácího vězení doprovázeného elektronickým monitoringem teprve od konce roku 2011. Oproti předcházejícím zemím ovšem islandská vláda do vězeňství hodlá investovat a uvolnila ve svém rozpočtu částku 220 mil. ISK na výstavbu jedné nové věznice, která poskytne nové ubytovací kapacity pro rostoucí počet odsouzených osob (Fangelsismálastofnun ríkisins, 2012). Co se týče nákladovosti trestů, tak v rámci elektronického monitoringu tento údaj nebyl prozatím vyčíslen. V rámci nákladovosti trestu odnětí svobody je dostupná informace z roku 2009, která hovoří o nákladovosti 24 000 ISK/den/vězeň (Halldórsson, 2009). Celkové výdaje do islandského vězeňství činily v roce 2011 přibližně 1,3 mld. ISK. Tato částka představovala cca 0,27 % celkových výdajů státního rozpočtu (Fjármálaráðuneytið, 2012).

2.5.3 Vězeňství v německy mluvících zemích

Německy mluvící země, kterými jsou Německo, Rakousko a Švýcarsko, jsou nejčastějším zdrojem inspirace pro vězeňství ČR. Je to dáno především geografickou blízkostí, historií a rozvíjejícími se pracovními kontakty mezi ČR a těmito zeměmi. V rámci vězeňství je v těchto zemích jako nejdůležitější považován peněžitý trest, který se uskutečňuje formou tzv. *denních pokut*, kdy různě solventní pachatelé podobných trestných činů platí finanční částky na základě svého denního výdělku (Hála, 2006, s. 33 – 36). Všechny tyto země aktivně využívají elektronického monitoringu spojeného s trestem domácího vězení.

Věznice jsou v těchto zemích hojně dotovány, avšak je vyžadována také hospodárnost. Ve věznicích je dodržována čistota, pořádek, organizovanost, systematická a velice profesionální přístup personálu k odsouzeným. Zároveň je pro maximum odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody i obviněných ve výkonu vazby zajišťována práce. Též je vyzdvihována důležitost vzdělávání a profesní přípravy především u mladistvých a mladých odsouzených. Společně se zaměstnáním a vzděláním je kladen velký důraz na sport. V řadě německých věznic jsou samozřejmě vybudované a modernizované sportovní areály, které jsou srovnatelné s podobnými mimo-vězeňskými zařízeními (Hála, 2006, s. 33 – 36). Toto vše se samozřejmě projevuje na nákladovosti trestu odnětí svobody.

V rakouském vězeňství je hojně využíváno probačních služeb, které zde od roku 1957 vykonává soukromá organizace *Verein für Bewährungshilfe und Soziale Arbeit (VBSA)* neboli *Asociace probačních služeb a sociální práce*. Nejvíce je zde využíváno *probace*, která má aktivním způsobem pomáhat pachatelům ve vytváření životního stylu a postojů, jež mají zabránit opětovnému spáchání trestného činu a tím i trestnímu postihu. Soud může nařídít probaci a odložit tak úplně nebo částečně uložený trest na dobu trvání probace. Často je využíváno tzv. *dočasné probace*, která nahrazuje výkon vazby během přípravného řízení.

Podezřelý je pod dohledem probačního úředníka až do konce trestního řízení, případně může dohled vykonávat na základě rozsudku i po ukončení trestního řízení (Kuchta, Válková, 2005, s. 234 – 235). Bundesministerium für Justiz (2012) uvádí, že nákladovost trestu odnětí svobody se v Rakousku pohybují kolem 100 EUR/den/vězeň. V případě udělení trestu domácího vězení doprovázeného elektronickým monitoringem jsou náklady na tento trest označovány jako minimální. Konkrétní částka ovšem není vyčíslena. Nutnou podmínkou pro udělení tohoto trestu je zaměstnání a trvalý příjem odsouzeného, z kterého je vymáhána částka 22 EUR denně pro úhradu nákladů trestu domácího vězení. Kritici prohlášení, že nákladovost domácího vězení je minimální uvádějí, že při rozpočítání ročních nákladů na poměrně malý počet vězňů je tato nákladovost ve skutečnosti vyšší než u trestu odnětí svobody. Zároveň je poukazováno na skutečnost, že 22 EUR/denně je příliš vysoká částka, díky které si trest domácího vězení mohou dovolit pouze solventnější odsouzení, což je zároveň příčina malého počtu těchto odsouzených a tím vyšší nákladovosti. Podle Statistik Austria (2012) tvořily vládní výdaje do rakouského vězeňství v roce 2011 přibližně 409 mil. EUR. Tato částka představovala cca 0,27 % veškerých výdajů ze státního rozpočtu.

V Německu se současná trestní politika zaměřuje na alternativní opatření, která by doplňovala trestní systém. Zvyšuje se zde počet mediací mezi obětí a pachatelem trestného činu a zároveň také roste úloha probačních služeb v oblasti podpory obětí. Velmi často je zde využíváno probace. Podmíněný odklad výkonu trestu se zde nejčastěji ukládá v rozsahu jednoho až dvou let a je ukládán z předpokladu, že samotné odsouzení k tomuto podmíněnému trestu je pro odsouzeného dostatečnou výstrahou. Současně s podmíněným odsouzením jsou pachatelé ukládány povinnosti jako např. nahradit škodu způsobenou trestným činem, zaplatit peněžitou částku obecně prospěšnému zařízení, případně vykonat obecně prospěšné práce. Mimo povinností jsou zároveň ustanoveny pokyny, kterých se musí držet (Kuchta, Válková, 2005, s. 235 – 236). Německo patří k zemím, kde v současné době nejsou problémy s přeplněností věznic. Podle International Centre for Prison Studies (2012) je celková kapacita německých věznic 78 726 osob, přičemž počet osob umístěných v těchto věznicích byl v polovině roku 2011 pouze 69 697, což prozatím představuje dostatečnou rezervu. Bayerischer Landtag (2012) uvádí, že náklady na jednoho odsouzeného v trestu odnětí svobody se v Německu pohybují kolem 100 EUR/den. Dále také uvádí, že například v Bavorsku, stojí jeden den trestu domácího vězení s elektronickým monitoringem stát přibližně 33 EUR/vězněný. Německé vězeňství se prozatím vyhýbá zavedení a vymáhání obdobné výše denních poplatků za trest domácího vězení, jako je tomu v Rakousku nebo Švýcarsku. Důvodem je především reálná obava, že takto vysoké poplatky by z tohoto trestu učinily „luxusní službu“, což by v konečném důsledku způsobilo nízký počet odsouzených. Výdaje na chod německé vězeňství činily v roce 2011 přibližně 333 mil. EUR. V porovnání s výdaji státního rozpočtu jde o 0,11 % všech veřejných výdajů.

Švýcarské vězeňství je zajímavé v tom, že v rámci humanizace umožňuje navíc privilegované formy věznění formou „*vězení po pracovní době*“ či „*vězení*

o víkendech nebo svátcích“, kdy odsouzený vykonává svůj trest pouze ve svém volném čase a může se tak věnovat svému občanskému zaměstnání (Hála, 2006, s. 33 – 36). Též je zajímavý Švýcarský model sanace, který po propuštění z vězení řeší problém předluženosti těchto propuštěných. Jde o mimosoudní řešení dluhů za pomoci sanačního fondu. Díky zapojení do tohoto modelu je věřitelům, vůči nimž má propuštěný závazky, vyplacena dohodnutá procentuální část celého dluhu již po jednom roce. Propuštěný neboli také klient je součástí tohoto modelu až tři roky. Po dobu prvního roku je ve zkušební době a z jeho mzdy je měsíčně strhávána jistá částka, která je rozesílána věřitelům. Na konci tohoto prvního roku je sanačním fondem vyplacena všem věřitelům dohodnutá procentuální částka. Klientovi je po následující dva roky dále strhávána určitá částka ze mzdy ovšem nyní ve prospěch sanačního fondu. Klient sice ve výsledku zaplatí stejnou částku, ovšem věřitel se peněz dočká mnohem dříve. Při pilotním ověřování tohoto programu v ČR bylo bohužel zjištěno, že jeho aplikace by vyžadovala značné legislativní změny v oblasti metodiky vymáhání státních pohledávek (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 197). Chceme-li rozebrat náklady na jednoho vězně v trestu odnětí svobody, pak Hauser (2012) uvádí, že tyto náklady jsou přibližně 200 CHF denně. V případě elektronického monitoringu v domácím vězení jsou náklady 60 CHF/den/vězněný. S tímto trestem je spojen také poplatek vymáhaný od odsouzených sloužící pro úhradu nákladů na jeho provoz, jehož výše je 20 CHF/den. Díky úspěšnému vymáhání pohledávek, kdy například objem nedobytných pohledávek tvoří jen cca 0,001 % vůči objemu vězeňských výdajů, a dalším výdělečným činnostem činily státní výdaje na uvěznění podle Eidgenössische Finanzverwaltung EFV (2012) v roce 2011 pouze cca 26 mil. CHF, což je přibližně jen 0,04 % všech výdajů ze státního rozpočtu.

3 Metodika

V této části práce je popsána metodika využitá při zpracování vlastní práce.

3.1 Metodika vyhodnocení financování a nákladovosti

Pro potřeby vyhodnocení financování a nákladovosti je využito statistických ukazatelů četnosti. Jednotlivá data jsou popsána a tříděna do tabulek pomocí ukazatelů *absolutní četnosti* (n_i) a *relativní četnosti* (p_i). Ve vhodných případech je použito i *kumulativní absolutní četnosti*. Tabulky také obsahují *celkový součet prvků* (n). Relativní četnost je vyjádřena v procentech a představuje podíl absolutní četnosti na celkovém součtu, což zobrazuje vzorec (1).

$$p_i = \frac{n_i}{\sum_{i=1}^k n_i} \quad (1)$$

Tab. 1 Schéma rozdělení četností

Varianta znaku x_i	Četnost		Kumulativní absolutní četnost
	absolutní n_i	relativní p_i	
x_1	n_1	p_1	n_1
x_2	n_2	p_2	$n_1 + n_2$
...
x_k	n_k	p_k	$\sum_{i=1}^k n_i = n$
Celkem	$\sum_{i=1}^k n_i = n$	$\sum_{i=1}^k p_i = 1$	-

3.2 Metodika nákladovosti vybraných trestů v ČR

Vzhledem k rozdílným údajům poskytovaným různými zdroji ohledně nákladovosti věznění a trestu domácího vězení jsou tyto nákladovosti vypočítány v rámci ČR autorovou vlastní metodikou. Pro jednotlivé výpočty je vycházeno pouze ze známých informací, přičemž některé údaje, které by bylo účelné do výpočtů zahrnout, jsou vzhledem k nemožnosti zjištění vynechávány. O které údaje se jedná, je uvedeno podrobněji u příslušné metodiky. Absencí těchto údajů dochází k nepřesnostem ve výpočtu, přičemž existencí těchto nepřesností si je autor plně vědom.

3.2.1 Nákladovost věznění

Výpočet nákladovosti věznění zahrnuje nákladovost trestu odnětí svobody a nákladovost výkonu vazby z důvodu nerozlišování nákladů ze strany VS ČR.

Při výpočtu *nákladovosti věznění* (N_V) je od součtu sumy *běžných výdajů* (V_b) a sumy *kapitálových výdajů* (V_k) odečítána suma *příjmů* (P). Získaná částka podělená *počtem vězňů* (n_v) informuje o nákladovosti věznění jedné osoby za rok. Pro určení denní nákladovosti věznění výslednou částku podělíme počtem dnů v roce, tedy 365. Metodiku pro tento výpočet zobrazuje vzorec (2).

$$N_V = \frac{\sum V_b + \sum V_k - \sum P}{n_v} \quad (2)$$

kde

- N_V je nákladovost věznění;
- V_b jsou výdaje běžné;
- V_k jsou výdaje kapitálové;
- P jsou příjmy;
- n_v je počet vězňů.

3.2.2 Nákladovost trestu domácího vězení

Pro potřeby výpočtu *nákladovosti trestu domácího vězení* (N_{TDV}) narážíme na několik problémů. První problém spočívá v tom, že dohled nad výkonem trestu domácího vězení není jedinou činností provozovanou PMS, přičemž PMS nevede oddělenou agendu výdajů, které by byly spjaty pouze s tímto trestem. Tzn., že výdaje, které přímo tuto nákladovost ovlivňují, musíme z jednotlivých skupin výdajů vyčlenit. Druhý problém spočívá v tom, že veškeré výdaje, které by bylo účelné do výpočtů zahrnout, nejsme schopni z informací poskytovaných PMS zjistit. Poslední problém souvisí s počtem personálu a velikostí materiálně technické základny pro zajištění výkonu tohoto trestu. Probační a mediační služba České republiky (2012) uvádí, že při současných kapacitách je schopna účinně vykonat dohled nad 500 vězněnými osobami. Při vyšším počtu by bylo nutné najmout více zaměstnanců a rozšířit materiálně technickou základnu. Je potřeba tedy využít dvou způsobů výpočtu.

Při výpočtu do 500 vězněných násobíme *počet zaměstnanců PMS určených k dohledu trestu domácího vězení* ($n_{z/TDV}$) průměrným platem a průměrným povinným pojištěním placeným zaměstnavatelem. Počet těchto zaměstnanců lze považovat za konstantní o hodnotě 78. Zároveň by bylo účelné připojit také výdaje na školení těchto zaměstnanců, které ovšem nejsou k dispozici. Dále přičítáme hodnotu *výdajů na materiálně technickou základnu* (V_{mtz}). Z těchto výdajů známe ovšem pouze hodnotu automobilů, které byly zakoupeny právě za účelem dohledu nad odsouzenými. Z dalších výdajů, které ovšem není z dostupných informací možné zjistit, by bylo účelné přičíst výdaje na palivo, opotřebení automobilů, případně další pomůcky, kterými zaměstnanci disponují. Nákladovost snižuje částka 50 Kč za každého takto odsouzeného, kterou by měli odsouzení denně platit. Nyní získaná částka podělená *počtem vězňů* (n_v) v tomto trestu informuje o nákladovosti trestu domácího vězení za jednoho vězněného za rok. Denní nákladovost lze získat opět podělením 365. Výpočet zobrazuje vzorec (3).

$$N_{TDV} = \frac{n_{z/TDV} \cdot \left(\frac{V_p}{n_z} + \frac{V_{ppz}}{n_z} \right) + V_{mtz} - (50 \cdot n_v \cdot t)}{n_v} \quad (3)$$

kde

- N_{TDV} je nákladovost trestu domácího vězení;
- $n_{z/TDV}$ je počet zaměstnanců určených k dohledu trestu domácího vězení;
- V_p jsou výdaje platové;
- V_{ppz} jsou výdaje na povinné pojištění placené zaměstnavatelem;
- n_z je počet zaměstnanců;
- V_{mtz} jsou výdaje na materiálně technickou základnu;
- t je doba.

Pro výpočty s počtem vězňů v domácím vězení větším než 500 je potřeba navýšit počet zaměstnanců PMS i materiálně technickou základnu. Oněch 500 vězňů by mělo na starosti 78 zaměstnanců PMS, což představuje přibližně 6,4 vězňů na jednoho zaměstnance PMS. Tzn., že v případě navýšení počtu vězňů nad 500 vždy o 6,4 vězně, vzniká potřeba nového zaměstnance. Toto je při výpočtu vyjádřeno poměrným počtem. Také v případě automobilů, jejichž počet je v současnosti 37, by se s dalšími vězňými nad 500 vyskytla potřeba nového automobilu. Při rozpočítání automobilů na 500 vězňů vychází 13,5, což představuje počet osob, pro jejichž kontrolu slouží jeden automobil. V původním vzorci je namísto V_{mtz} použito *výdaje na jeden automobil* (V_a), který je násoben *počtem automobilů* (n_a) navýšeným o nový poměrný počet. Hodnotu n_a lze považovat za konstantní o velikosti 25. Modifikovaný výpočet zobrazuje vzorec (4).

$$N_{TDV} = \frac{\left(n_{z/TDV} + \frac{n_v - 500}{6,4} \right) \cdot \left(\frac{V_p}{n_z} + \frac{V_{ppz}}{n_z} \right) + V_a \cdot \left(n_a + \frac{n_v - 500}{13,5} \right) - (50 \cdot n_v \cdot t)}{n_v} \quad (4)$$

kde

- V_a jsou výdaje na jeden automobil;
- n_a je počet automobilů.

3.3 Metodika SWOT analýzy

SWOT analýza je analýzou silných stránek (strengths), slabých stránek (weaknesses), příležitostí (opportunities) a hrozeb (threats) vycházející ze situačních analýz vnitřního a vnějšího prostředí organizace či instituce. Vnitřní prostředí tvoří silné a slabé stránky organizace. Jedná se o faktory, které jsou managementem ovlivnitelné. V případě financování a nákladovosti vězeňství jsou za silné stránky považovány ty výdaje, které jsou účelně snižovány nebo zahrnují malou část z celku. Naopak za slabou stránku jsou považovány výdaje, které se zvyšují nebo zahrnují velkou část z celkových výdajů. Vnější prostředí organizace představují příležitosti a hrozby. Jedná o faktory managementem neovlivni-

telné. V případě financování a nákladovosti vězeňství se za příležitost považuje možný vzor některých principů vězeňství ze zahraničí, které by mohly vést ke snížení nákladovosti v ČR. Za hrozby se považují možná negativa, která by byla spojena s aplikací rozdílných zahraničních principů a přístupů v ČR. SWOT analýza tvoří východisko pro plánování jednotlivých strategií organizace. Jednotlivé strategie jsou založeny vždy na kombinaci jednoho prvku vnitřního prostředí a jednoho prvku vnějšího prostředí. Na základě toho rozeznáváme tedy celkem čtyři strategie (Pošvář, Erbes, 2008, s. 25 – 43):

- *strategie SO* – využití silných stránek k získání výhod z příležitostí;
- *strategie ST* – využití silných stránek pro eliminaci nebo snížení hrozeb;
- *strategie WO* – překonávání slabých stránek s využitím výhod z příležitostí;
- *strategie WT* – minimalizace slabých stránek s vyhnutím se hrozbám.

SWOT analýza má nejčastěji podobu matice, která zároveň zaručuje její přehlednost. Z hlediska financování a nákladovosti vězeňství lze za nejdůležitější strategii, vycházející z klasického zpracování SWOT analýzy, považovat strategii WO. Na základě této strategie jsou formulována doporučení, která by mohla vést k překonání slabých stránek financování a nákladovosti vězeňství v ČR na základě příležitostí plynoucích z možných aplikací rozdílných přístupů k vězeňství v zahraničí.

3.4 Metodika přepočtu kurzů

V kapitolách 2.5.1, 2.5.2 a 2.5.3 byly uváděny různé příklady výdajů a nákladovostí v zahraničních měnách. Pro potřeby srovnání s ČR je třeba tyto hodnoty převést z příslušných měn na Kč. Jednotlivé kurzové hodnoty využité pro srovnání zobrazuje tabulka č. 2, která shrnuje průměrné kurzy za 1. čtvrtletí roku 2012 podle ČNB vyjma ISK, jejíž kurz ČNB nevydává. Průměrný kurz ISK je získán z webu Kurzy.cz.

Tab. 2 Průměrné kurzy jednotlivých měn

20,764 Kč	1 CHF
3,374 Kč	1 DKK
25,083 Kč	1 EUR
15,216 Kč	100 ISK
3,306 Kč	1 NOK
2,833 Kč	1 SEK
19,143 Kč	1 USD

Zdroj: (Česká národní banka, 2012; Kurzy.cz, 2012) vlastní

úprava

4 Vlastní práce

V této části práce je rozebrána nákladovost jednotlivých vězeňských institucí v rámci vězeňství ČR. Na základě tohoto jsou následně identifikovány silné a slabé stránky financování a nákladovosti vězeňství ČR. V další části práce jsou identifikovány příležitosti a hrozby pro české vězeňství, které vyplývají z možné inspirace v některých rozdílných zahraničních principech vězeňství. V závěru této kapitoly jsou uvedena doporučení pro snížení nákladovosti vězeňství v ČR.

4.1 Nákladovost Vězeňské služby ČR

Hospodářský výsledek VS je vždy ztrátový, tzn., že výdaje převyšují příjmy. Uskutečněnou bilanci v letech 2009, 2010 a 2011 zobrazuje tabulka č. 3.

Tab. 3 Skutečné příjmy a výdaje Vězeňské služby ČR (v tis. Kč)

Položka	Částky za rok		
	2009	2010	2011
Příjmy	1 160 051	1 105 656	1 056 730
Výdaje	7 239 193	6 820 650	7 573 406
z toho:			
Běžné výdaje	7 015 308	6 696 788	7 486 517
Kapitálové výdaje	223 885	123 862	86 889

Zdroj: (Vězeňská služba České republiky, 2010; Vězeňská služba České republiky, 2011; Vězeňská služba České republiky, 2012a) vlastní úprava

V rámci příjmů lze od roku 2009 sledovat jejich každoroční pokles. Mezi roky 2009 a 2010 tento pokles činil 4,69 %. Rozdíl roku 2010 oproti roku 2011 byl pak 4,43 %. Pokles příjmů nastal důsledkem hospodářské krize, která se nepřímo dotkla také vězeňství a to především z pohledu zaměstnávání odsouzených soukromými společnostmi. V rámci výdajů pozorujeme mezi lety 2009 a 2010 pokles celkových výdajů o 5,78 %, z toho výdajů běžných o 4,54 % a kapitálových dokonce o 44,68 %. Naopak mezi lety 2010 a 2011 sledujeme nárůst celkových výdajů o 11,04 %, z toho pak nárůst běžných výdajů o 11,79 %, a další pokles kapitálových výdajů o 29,85 %. Pokles výdajů mezi roky 2009 a 2010 byl způsoben zavedením nového trestního zákona, který měl za následek snížení počtu vězňů. Další úspora byla způsobena snižováním platů zaměstnanců VS a také snahou VS o úsporu výdajů. Naopak růst běžných výdajů mezi roky 2010 a 2011 byl způsoben opětovným zaplňováním uvolněných kapacit novými vězni a navýšením počtu zaměstnanců VS. Lze sledovat i další snížení kapitálových výdajů. Příjmy a výdaje budou podrobněji rozebrány v dalším textu.

Příjmy VS se dělí na příjmy nedaňové včetně příjmů kapitálových a přijatých dotací a na příjmy z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku

na státní politiku zaměstnanosti. Skutečné příjmy za rok 2011 zobrazuje tabulka č. 4.

Tab. 4 Skutečné příjmy Vězeňské služby ČR (v tis. Kč)

Rozpočtová položka	Absolutní četnost (n_i)	Relativní četnost (p_i)
Nedaňové příjmy, kapitálové příjmy a přijaté dotace	286 551	27,12 %
Pojistné na soc. zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti z toho:	770 179	72,88 %
Pojistné na důchodové pojištění	684 608	88,89 %
Ostatní	85 571	11,11 %
Celkem	1 056 730	100,00 %

Zdroj: (Vězeňská služba České republiky, 2012a) vlastní úprava

Největší část příjmů, tj. 72,88 %, tvoří příjmy z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Z těchto příjmů jsou největší položkou příjmy z pojistného na důchodové pojištění - 88,89 %.

V rámci výdajů představují běžné výdaje nutné výdaje pro denní chod VS a jednotlivých vězeňských objektů. Jedná se o výdaje zahrnující platy příslušníků, důchody, nákupy materiálu, vody, paliv, energií a služeb, aj. Naopak kapitálové výdaje představují výdaje investičního charakteru, které se dělí na systémové a individuálně určené. Hodnoty výdajů uskutečněných VS za rok 2011 zobrazuje tabulka č. 5.

Tab. 5 Skutečné výdaje Vězeňské služby ČR (v tis. Kč)

Rozpočtová položka	Absolutní četnost (n_i)	Relativní četnost (p_i)
Běžné výdaje	7 486 517	98,853 %
v tom:		
Platy zaměstnanců a ostatní platy za provedenou práci	3 462 925	46,255 %
z toho:		
Platy zaměstnanců	3 309 152	95,559 %
Mzdové náhrady	316	0,009 %
Náhrady mezd v době nemoci	7 477	0,100 %
Ostatní	145 980	4,216 %
Povinné pojistné placené zaměstnavatelem	1 177 314	15,726 %
Převod fondu kulturních a sociálních potřeb	33 147	0,443 %
Ostatní věcné výdaje včetně běžných výdajů programové financování	1 619 239	21,629 %
Důchody	576 242	7,697 %
Ostatní sociální dávky	617 649	8,250 %
Kapitálové výdaje	86 889	1,147 %
v tom:		
Systémově určené výdaje	86 889	100,000 %
Individuálně určené výdaje	0	0,000 %
Celkem	7 573 406	100,000 %

Zdroj: (Vězeňská služba České republiky, 2012a) vlastní úprava

Většinu výdajů, 98,85 %, zahrnují výdaje běžné. Největší částí běžných výdajů, 46,25 %, jsou výdaje na platy zaměstnanců a ostatní platy za provedenou práci, přičemž platy zaměstnanců tvoří 95,55 % těchto výdajů. Na tomto druhu výdajů jsou přímo závislé výdaje na povinné pojistné placené zaměstnavatelem, které tvoří 15,73 % běžných výdajů. Druhou nejpočetnější složkou, 21,62 %, jsou ostatní věcné výdaje včetně běžných výdajů na programové financování. Tato skupina výdajů bude ještě podrobně rozebrána. V rámci kapitálových výdajů se v roce 2011 vyskytovaly pouze výdaje systémově určené.

Ostatní věcné výdaje včetně běžných výdajů programového financování jsou skupinou výdajů, která velmi často během roku překračuje původní plánovaná očekávání. Bývá tedy potřeba, aby správce kapitoly navyšoval ve státním rozpočtu finanční prostředky pro tuto část výdajů. Případně VS hledá finanční prostředky v jiných místech svého rozpočtu, odkud mohou být do této části uvolněny. Tyto výdaje za rok 2011 zobrazuje tabulka č. 6.

Tab. 6 Ostatní věcné výdaje včetně běžných výdajů programové financování (v tis. Kč)

Rozpočtová položka	Absolutní četnost (n_i)	Relativní četnost (p_i)
Nákup materiálu z toho:	667 975	41,2524 %
Potraviny	448 334	67,1184 %
Prádlo, oděv, obuv	39 279	5,8803 %
Léky a zdravotní materiál	17 305	2,5907 %
Ostatní	163 057	24,4106 %
Úroky a ostatní finanční výdaje	5	0,0003 %
Nákup vody, paliv a energií z toho:	541 486	33,4408 %
Voda	135 586	25,0396 %
Teplo	77 136	14,2452 %
Plyn	166 032	30,6623 %
Elektrické energie	124 162	22,9299 %
Pevná paliva	3 727	0,6883 %
Pohonné hmoty a mazadla	32 845	6,0657 %
Ostatní	1 998	0,3690 %
Nákup služeb z toho:	174 840	10,7977 %
Praní a čištění prádla	2 647	1,5140 %
Odvoz odpadu	19 867	11,3630 %
Ostatní	152 326	87,1231 %
Ostatní nákupy z toho:	188 816	11,6608 %
Opravy a udržování	130 362	69,0418 %
Ostatní	58 454	30,9582 %
Poskytnuté zálohy a jistiny	1	0,0001 %
Výdaje na neinvestiční nákupy	3 923	0,2423 %
Příspěvky přísp. organizacím	18 200	1,1240 %
Převody vlast. fon. bez FKSP	280	0,0173 %
Ostatní transfery jiným rozp.	1 472	0,0909 %
Náhrady placené obyvatelstvu	7 943	0,4905 %
Ostatní transfery obyvatelstvu	13 558	0,8373 %
Ostatní neinvestiční výdaje	423	0,0261 %
Ostatní	317	0,0196 %
Celkem	1 619 239	100,000 %

Zdroj: (Vězeňská služba České republiky, 2012a) vlastní úprava

Největší skupinu těchto výdajů tvoří výdaje na nákup materiálu – 41,25 %. Z této skupiny, a zároveň i ze všech ostatních položek, je největším výdajem nákup potravin, za nějž se v rámci nákupu materiálu vynakládá 67,12% výdajů. Druhou nejpočetnější skupinu ostatních věcných výdajů a výdajů na programové financování tvoří výdaje na nákup vody, paliv a energií – 33,44 %.

Za rok 2011 bylo průměrně 22 964 vězňů, což je poslední údaj nutný pro výpočet nákladovosti věznění. Po dosazení do vzorečku (2) získáváme roční nákladovost věznění 283 777,91 Kč, která představuje nutné výdaje ze státního rozpočtu za jednoho vězně. Denní nákladovost věznění činila 777,47 Kč/vězeň.

4.2 Nákladovost Probační a mediační služby ČR

Vzhledem k povaze činnosti PMS je i její rozpočet ztrátový. Na rozdíl od rozpočtu VS je však značně menší, neboť PMS nemusí spravovat vězeňské objekty. Uskutečněné příjmy a výdaje v letech 2009, 2010 a 2011 zobrazuje tabulka č. 7.

Tab. 7 Skutečné příjmy a výdaje Probační a mediační služby ČR (v tis. Kč)

Položka	Částky za rok		
	2009	2010	2011
Příjmy	339	5 170	3 050
Výdaje	118 608	227 829	220 196
z toho			
Běžné výdaje	178 943	224 082	213 888
Kapitálové výdaje	2 664	3 746	6 308

Zdroj: (Probační a mediační služba České republiky, 2012b) vlastní úprava

Při pohledu na příjmy v letech 2009 a 2010 můžeme sledovat výrazný nárůst o 1 425,07 %. Takto markantního zvýšení příjmů bylo způsobeno především přijatými dotacemi ze zahraničí. Mezi roky 2010 a 2011 sledujeme snížení příjmů o 41,01 %. V rámci výdajů opět figurují výdaje běžné a kapitálové. Stejně jako příjmy byly i výdaje v roce 2009 nejnižší. V roce 2010 sledujeme nárůst celkových výdajů o 92,09 %, běžných o 25,23 % a kapitálových o 40,62 %. Toto zvýšení souviselo se zavedením nového trestního zákoníku, čímž došlo ke zvýšení počtu výkonů parole a zavedení dohledu nad odsouzenými k trestu domácího vězení. V roce 2011 pozorujeme snížení celkových výdajů o 3,35 %, přičemž snížení se týkalo pouze běžných výdajů, které klesly o 4,55 %. Kapitálové výdaje v tomto roce vzrostly o 68,39 %, což souvisí s investicemi do materiálně technické základny. Příjmy a výdaje budou podrobněji rozebrány v dalším textu.

Základ příjmů PMS tvoří přijaté pojistné a ostatní nedaňové příjmy. V roce 2011 tvořili tyto položky ovšem pouze 1,38 % a 20,75 % příjmů. Do příjmů se počítají také vrácené přeplatky záloh za rok 2010, převody nevyčerpaných prostředků za mzdy a zmiňované přijaté dotace ze zahraničí, které tvořili nejpočetnější položku příjmů – 44,39 %. Přehled příjmů zobrazuje tabulka č. 8.

Tab. 8 Skutečné příjmy Probační a mediační služby ČR (v tis. Kč)

Rozpočtová položka	Absolutní četnost (n _i)	Relativní četnost (p _i)
Přijaté pojistné	42,00	1,38%
Ostatní nedaňové příjmy	633,00	20,75%
Vrácené přeplatky záloh za rok 2010	303,00	9,93%
Převod nevyčerpaných prostředků na mzdy	718,00	23,54%
Ostatní neinvestiční přijaté dotace ze zahraničí	1 354,00	44,39%
Celkem	3 050,00	100,00%

Zdroj: (Probační a mediační služba České republiky, 2012b) vlastní úprava

Při rozboru výdajů opět členíme výdaje na běžné a kapitálové. Jednotlivé položky zobrazuje tabula č. 9.

Tab. 9 Skutečné výdaje Probační a mediační služby ČR (v tis. Kč)

Rozpočtová položka	Absolutní četnost (n _i)	Relativní četnost (p _i)
Běžné výdaje v tom:	213 888	97,135 %
Program prevence kriminality	1 072	0,501 %
Platy zaměstnanců	118 677	55,486 %
Ostatní osobní výdaje	2 201	1,029 %
Povinné pojistné placené zaměstnavatelem	45 685	21,359 %
Nákup materiálu	5 262	2,460 %
Úroky	6	0,003 %
Nákup vody, paliv a energie	6 517	3,047 %
Nákup služeb	28 009	13,095 %
Ostatní nákupy	3 937	1,841 %
Poskytnuté zálohy	349	0,163 %
Výdaje související s neinvestičními nákupy	51	0,024 %
Neinvestiční fondy	1 339	0,626 %
Ostatní neinvestiční transfery	129	0,060 %
Náhrady placené obyvatelům	604	0,282 %
Ostatní	50	0,023 %
Kapitálové výdaje v tom:	6 308	2,865 %
25 nových služebních automobilů	5 372	85,162 %
Ostatní	936	14,838 %
Celkem	220 196	100,000%

Zdroj: (Probační a mediační služba České republiky, 2012b) vlastní úprava

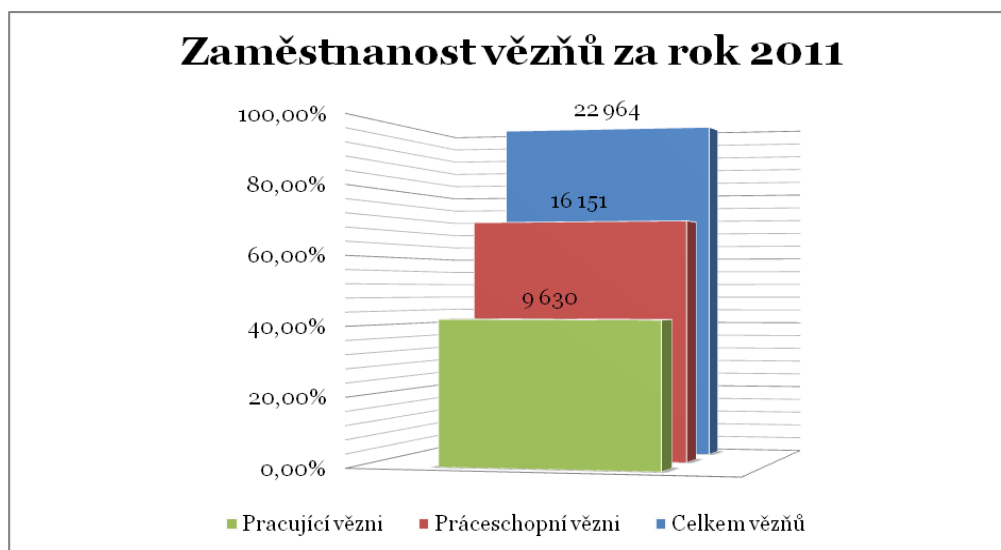
Běžné výdaje zahrnují 97,14 % veškerých výdajů a jsou tedy největší výdajovou skupinou. Největší část těchto výdajů tvoří platy zaměstnanců, 55,49 %. V roce 2010 byl zaznamenán největší nárůst zaměstnanců a s tím spojených výdajů. Tehdy musela PMS navýšit svoje řady o 90 nových zaměstnanců v souvislosti s novým trestním zákonem a především zavedením trestu domácího vězení. Tento počet byl následně snížen na současný stav 78 zaměstnanců. Jak již bylo zmiňováno Probační a mediační služba České republiky (2012a) uvádí, že při tomto počtu zaměstnanců je schopna vykonat dohled až nad 500 odsouzenými. S platy zaměstnanců přímo souvisí také výdaje na povinné pojistné placené zaměstnavatelem, které tvoří 21,36 % běžných příjmů. Třetí relativně největší položku, 13,10 %, tvoří výdaje na nákup služeb, kam spadají nutné výdaje související s chodem jednotlivých středisek. Jedná se například o výdaje na úklid, nájemné, či výdaje na dodavatelský servis výpočetní techniky. Kapitálové výdaje tvoří pouze 2,87 % celkových výdajů a svým objemem jsou menší než například běžný výdaj na nákup vody, paliv a energie. Největším z kapitálových výdajů, 85,16 %, byl v roce 2011 nákup 25 nových služebních automobilů. Tento výdaj PMS označuje za nutnost v souvislosti s mobilností probačních úředníků vykonávajících jednotlivé kontroly trestu domácího vězení.

V roce 2011 byl dohled nad trestem domácího vězení vykonáván u 332 odsouzených. Počet zaměstnanců PMS určený pouze k dohledu nad tímto trestem je zmiňovaných 78. Celkový počet zaměstnanců PMS je 409. Po dosažení všech nyní známých hodnot do vzorce (3) lze vypočítat roční nákladovost trestu domácího vězení 92 344,34 Kč na jednoho vězněného za rok 2011. Tato částka opět představuje nutné výdaje ze státního rozpočtu pro zajištění správy a dohledu nad každým jedním odsouzeným k této formě trestu. Při denním přepočtu se jedná o částku 252,99 Kč/vězněný. Vzhledem k absenci dalších výdajů, které jsou vynakládány či přímo souvisejí s trestem domácího vězení, a které by měly růst úměrně s počtem odsouzených ve vzorečku, bude hodnota této nákladovosti při vyšším počtu vězněných, než je 332, ale menším než je 500, klesat.

4.3 S, W analýza českého vězeňství

Při rozboru slabých stránek je třeba na prvním místě zmínit nízké příjmy, které VS i PMS vykazují. Jak bylo zmiňováno, osoby odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody a osoby odsouzené k trestu domácího vězení by měli denně hradit částku 50 Kč, jako náhradu za výkon trestu. V případě trestu odnětí svobody je tato částka strhávána především ze mzdy odsouzeného za práci, kterou je povinen vykonávat. Ovšem zde nastává problém v podobě nízké zaměstnanosti odsouzených. Za rok 2011 bylo průměrně 22 964 vězněných osob, z toho práce schopných bylo 16 151. Ovšem pouze 9 630 vězněných práci skutečně vykonávalo. Při hodnocení reálné zaměstnanosti, která porovnává pracující vězně vůči práce schopným vězňům, byla tato zaměstnanost 59,63 %. Budeme-li ovšem porovnávat skutečnou zaměstnanost porovnávající pracující vězně vůči všem vězňům byla tato zaměstnanost pouze 41,94 %. Průměrná měsíční odměna odsouzených

za rok 2011 byla 3 639 Kč. Počty práce schopných a pracujících vězňů vůči celkovému počtu vězňů za rok 2011 zobrazuje obrázek č. 1.

Obr. 1 Zaměstnanost vězňů za rok 2011

Slabou stránkou, nezmiňovanou v nákladovosti VS ovšem související s příjmy, je nízké procento úspěšnosti vymáhání pohledávek za výkon trestu. Malá úspěšnost vymáhání pohledávek vede nejen ke snížení potenciálních příjmů VS, ale také k nutnosti absenci příjmů nahradit výdaji ze státního rozpočtu. Soupis veškerých vymožených a nevymožených pohledávek zobrazuje tabulka č. 10.

Tab. 10 Objem pohledávek Vězeňské služby ČR za rok 2011 (v mil. Kč)

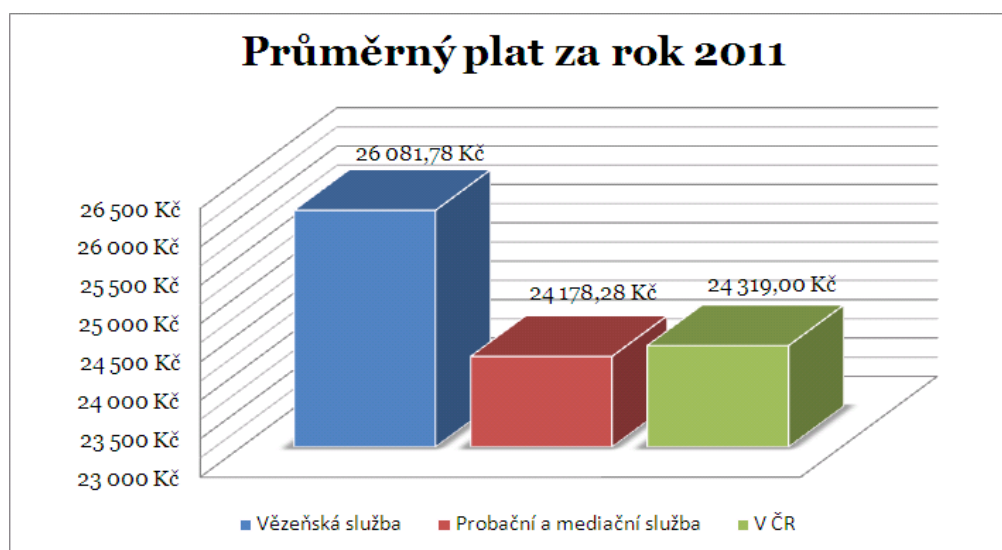
Druh pohledávky	Objem pohledávek				Počet dlužníků
	vymožených		nevymožených		
	absolutní četnost (ni)	relativní četnost (pi)	absolutní četnost (ni)	relativní četnost (pi)	
Za vězni v aktuálním stavu	26	2,79%	66	6,95%	12 078
Za propuštěnými vězni	11	1,18%	431	45,42%	38 236
Ostatní	894	96,03%	452	47,63%	7 842
Celkem	931	100,00%	949	100,00%	58 156

Zdroj: (Vězeňská služba České republiky, 2012a) vlastní úprava

Z tabulky je patrné, že největší objem nevymožených pohledávek tvoří pohledávky ostatní. V tomto případě se ovšem jedná o pohledávky plynoucí z fakturačních a penalizačních pokut za služby od různých dodavatelů, které ne-

byly do konce roku 2011 uhrazeny. U těchto pohledávek je předpoklad, že budou v následujících obdobích uhrazeny. Opomeneme-li tedy ostatní pohledávky, pak největší skupinu nevymáhaných pohledávek, 45,42 %, tvoří pohledávky za propuštěnými vězni. Úspěšnost vymáhání těchto pohledávek je bohužel kvůli nedostatečným zákonným opatřením pouze 2,49 %. Tyto pohledávky bohužel tvoří tzv. „začarovaný kruh“ neboť nárokem na jejich úhradu se propuštění vězni velmi často dostávají do finančních problémů, které řeší trestnou činností, čímž se opět dostávají do vězení. V případě, že by všech 38 236 těchto dlužníků, případně i nějaká podstatnější část z nich, začalo páchat trestnou činnost motivovanou například úhradou těchto pohledávek, nebyl by současný vězeňský systém ČR schopen adekvátně je za tuto činnost potrestat. Oproti vymáhání těchto pohledávek můžeme považovat za silnější stránku vymáhání pohledávek vůči vězňům v aktuálním stavu, kde úspěšnost vymáhání je 28,26 %.

Budeme-li pohlížet na výdajovou složku a největší výdaje budeme považovat za slabou složku, pak touto slabou složkou by byly v případě VS i PMS výdaje na platy zaměstnanců, případně pak výdaje na zaměstnavatelem hrazené pojištění, které je na platech zaměstnanců závislé. V případě VS činily celkové výdaje na platy zaměstnanců 3 309 152 000 Kč, přičemž počet zaměstnanců činil 10 573. Průměrný měsíční plat jednoho zaměstnance VS za rok 2011 tedy činil 26 081,78 Kč. V případě PMS činily výdaje na platy zaměstnanců za rok 2011 118 667 000, přičemž počet zaměstnanců činil 409. Průměrný měsíční plat jednoho zaměstnance PMS tedy činil 24 178,28 Kč. Při porovnání s průměrnou mzdou za rok 2011, která podle Českého statistického úřadu (2012) činila 24 319 Kč, tak v případě zaměstnanců VS jejich měsíční plat tuto částku převyšuje o 7,25 % a v případě zaměstnanců PMS je nižší o 0,58 %. Srovnání ukazuje obrázek č. 2.

Obr. 2 Srovnání průměrných platů za rok 2011

V případě obou druhů zaměstnanců je třeba si uvědomit, že svoji profesi vykonávají ve ztíženém a nebezpečném prostředí, mimo všedních dnů i o víkendech

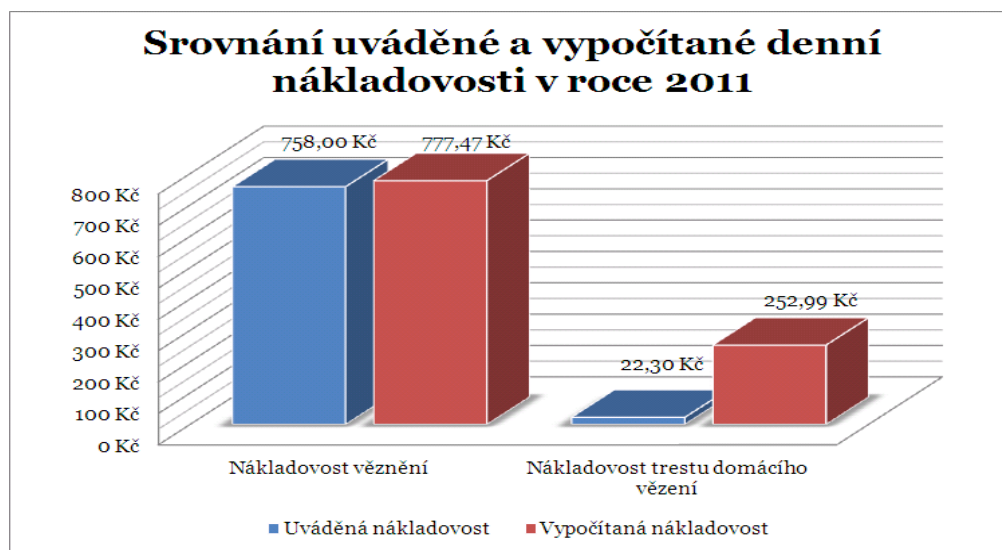
či státních svátcích a samozřejmě ve dne i v noci, díky čemuž mají ze zákona nárok na příplatky zahrnuté již ve zmiňované průměrné mzdě. Je ovšem otázkou, zda jsou tyto příplatky dostatečně motivující k řádnému vykonávání těchto profesí a zda nehrozí například nebezpečí přijímání úplatků od některých odsouzených. V rámci počtu zaměstnanců VS můžeme dokonce sledovat jejich mírný nedostatek pro splnění podmínky poměru odsouzených vůči zaměstnancům, který má být 2:1, a který byl v roce 2011 cca 2,17 : 1. Nyní bychom tedy mohli platy zaměstnanců označit při hodnocení nákladovosti spíše jako silnou stránku, neboť při rozebrání této složky je vidět, že průměrné platy jsou poměrně na nízké úrovni a nevyznačují se výraznějším odchýlením od průměrné mzdy. U PMS jsou dokonce nižší, než byla průměrná mzda za rok 2011. Navíc v minulých letech došlo vládními nařízeními ke snížení této výdajové složky.

Sama VS označuje za jednu ze svých největších slabých stránek ostatní věcné výdaje včetně běžných výdajů programového financování. Při pohledu na skladbu běžných výdajů VS bylo dříve rozebráno, že tato položka je druhou nejvíce objemnou položkou. Největší z těchto výdajů tvoří nákup potravin. Nákup potravin je klíčovou položkou výdajů, ve které ovšem není možné hledat přílišné úspory, neboť v případě, že někteří odsouzení nebudou dostávat adekvátní stravu, může toto vyústit, mimo stížností, na které mají odsouzení právo, až k nepokojům ve věznicích. Při přepočítání této položky na průměrný počet vězňů v roce 2011 se dostáváme na částku 19 523,3 Kč ročně na jednoho vězně, což je 53,5 Kč za potraviny denně. Tato částka, při skutečnosti že vězni dostávají jídlo třikrát denně, z toho každý den teplý oběd a kromě sanitárních dnů i teplé večeře, skutečně nenabízí příliš prostoru k nějakému snižování výdajů. S touto položkou je spojena také méně objemná položka odvoz odpadu související s nákupem služeb. Nejčastěji odváženým odpadem, který ovlivňuje velikost této položky, jsou právě totiž zbytky potravin. Zde by se jako slabá stránka dal označit fakt, že vzhledem k legislativním nařízením posledních let musela být zrušena snaha věznic o úsporu, která spočívala v chovu vlastních prasat, pomocí nichž se věznice samostatně zbavovaly zbytků potravin a následně tato prasata sloužila vězňům také jako potrava. Toto je dnes legislativně zakázáno a veškerého odpadu je možné zbavovat se pouze ekologicky prostřednictvím specializovaných firem.

Podíváme-li se na další velkou skupinu věcných výdajů, pak touto skupinu je nákup vody, paliv a energií. Právě v této skupině položek se VS snaží hledat úspory. Tuto snahu můžeme označit za silnou stránku, ovšem pro větší a dlouhodobější úsporu v této oblasti by byly vhodné investice například do zateplení, solárních panelů, apod. Podle odborných studií i podle informací výrobců solárních panelů se roční úspora energie při využívání solárních panelů běžně pohybuje kolem 55 – 60 %. Vzhledem k vyšším pořizovacím nákladům se úspora projevuje až v dlouhodobějším horizontu několika let. I v případě PMS by takovéto investice mohly vést ke snížení stejné položky, ačkoliv její velikost je v tomto případě značně menší. Tento návrh úspory státnímu rozpočtu by vyžadoval zpracování podrobnějšího investičního záměru vyžadujícího hlubší znalost

dané problematiky. Z těchto důvodů není tento návrh předmětem další diskuze v této bakalářské práci.

Za největší slabou stránku lze obecně považovat vysokou nákladovost věznění i trestu domácího vězení. V závěru kapitoly 4.1 bylo na základě metodiky vzorce (2) vypočítáno, že nákladovost věznění je 283 777,91 Kč/rok/vězeň, což je 777,47 Kč/den/vězeň. Vězeňská služba České republiky (2012a) ovšem uvádí nákladovost věznění pouze jako 758 Kč/den/vězeň. Od autorova výpočtu se tedy odlišuje o 2,5 %, což nepředstavuje výraznější odchylku, na rozdíl od nákladovosti domácího vězení. Probační a mediační služba České republiky (2012b) uvádí, že nákladovost trestu domácího vězení je pouze 8 141 Kč/rok/vězněný, což představuje 22,3 Kč/den/vězněný. Zároveň ovšem také uvádí, že nákladovost pouze trestu domácího vězení není samostatně sledována, tzn., že tato uváděná čísla vycházejí z nákladovosti i jiných činností PMS než je pouze dohled nad výkonem trestu domácího vězení. Nákladovost trestu domácího vězení za rok 2011 vypočítaná v závěru kapitoly 4.2 podle metodiky vzorce (3) činí 92 344,34 Kč/rok/vězněný, což je 252,99 Kč/den/vězněný. Tento výpočet se od hodnoty uváděné PMS liší o 1 133,5 %. Porovnání uváděných a vypočítaných hodnot denní nákladovosti zobrazuje obrázek č. 3.

Obr. 3 Srovnání uváděné a vypočítané denní nákladovosti v roce 2011

Za předpokladu, že by trest domácího vězení v ČR v roce 2011 neexistoval a 332 osob odsouzených k tomuto trestu by bylo odsouzeno k trestu odnětí svobody, přišli by stát na 94 214 266,12 Kč. Vzhledem k tomu, že byli ovšem odsouzení k trestu domácího vězení, přišli stát pouze na 30 658 320,24 Kč. To představuje úsporu pro státní rozpočet 63 555 945,24 Kč. Od roku 2010, kdy byl trest domácího vězení zaveden v ČR, bylo jeho udělení projednáváno v 858 případech. V případě absence tohoto trestu a udělení trestu odnětí svobody ve všech případech, by 858 vězňů stálo stát 243 481 446,78 Kč. Naopak při udělení trestu domácího vězení ve všech případech, při využití vzorce (4), by stát stálo

49 236 335,63 Kč, což by představovalo potenciální úsporu pro státní pokladnu 194 245 111,15 Kč. Srovnání nákladovostí a potenciální úspornost trestu domácího vězení pro státní rozpočet při uvedených počtech vězňů zobrazuje přehledně tabulka č. 11.

Tab. 11 Srovnání nákladovostí a potenciální úspornost trestu domácího vězení (v Kč)

Počet vězňů	Nákladovost trestu		Úspora
	odnětí svobody	domácího vězení	
332	94 214 266,12	30 658 320,24	63 555 945,88
858	243 481 446,78	49 236 335,63	194 245 111,15

Zdroj: vlastní výpočty

Už při současném počtu vězňů můžeme sledovat výraznou úsporu trestu domácího vězení pro státní rozpočet. Pro jeho větší udělování ovšem chybí záruky v podobě elektronického monitoringu, který by zajišťoval efektivní vykonávání tohoto trestu. V roce 2010 byl vyhlášen tendr na dodavatele elektronického monitorovacího systému, jehož hlavním kritériem byla cena, přičemž zakázka měla být stanovena na 10 let a nesměla převyšovat dvě miliardy korun, což představuje náklad 200 mil. Kč za rok. Tendr byl ovšem zrušen údajně z důvodu, že změny zadávacích podmínek byly v neprospěch státu.

V další části práce je vycházeno z předpokladu, že 200 mil. Kč je jediný náklad v rámci provozování elektronického monitoringu a zahrnuje i náklad na platy zaměstnanců a jiné administrativní výkony. Elektronický monitoring přináší vězeňství, konkrétně PMS, úsporu v podobě minimalizace kapitálových i platových výdajů. V rámci kapitálových je myšlena především zmiňovaná nutnost nakupovat osobní automobily pro kontrolu odsouzených. Toto je vykonáváno elektronicky a případný výjezd při porušení má na starosti Police ČR.

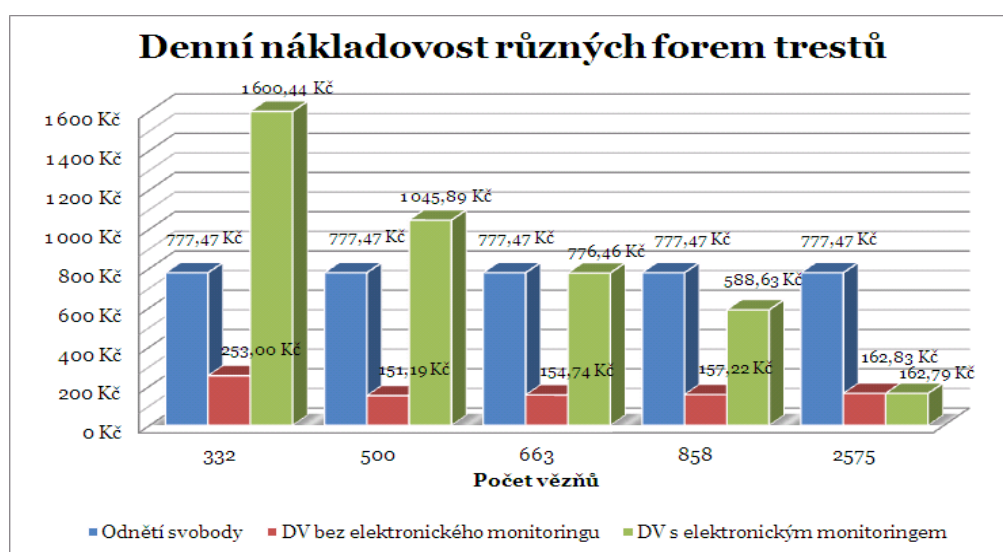
Při výpočtech bylo vycházeno jak z částky 200 mil. Kč/rok, tak z částky 200 mil. Kč snížené o 50 Kč, kterou byl měl platit vězněný za každý den výkonu tohoto trestu. Těchto 50 Kč výrazně snižuje celkovou nákladovost a pomáhá k úhradě nákladů za výkon trestu. Díky tomuto poplatku je trest domácího vězení s elektronickým monitoringem výhodnější než trest odnětí svobody při počtu 663 vězněných. Při jeho absenci je tomu tak až při počtu 705 vězněných. Absence elektronického monitoringu v rámci domácího vězení je mnohdy obhajována kvůli své neekonomičnosti do počtu 500 vězněných osob. Od tohoto počtu by se podle oficiálních zdrojů měl elektronický monitoring vyplácet. Autorovy výpočty však ukazují, že je tomu tak až při zmiňovaném počtu 663 vězněných. Při srovnání oproti trestu domácího vězení bez elektronického monitoringu je ten s elektronickým monitoringem a úhradou 50Kč/den/vězeň výhodnější až při počtu 2 575 vězněných. V případě absence poplatku je tomu tak až při počtu 3 352 vězněných. Srovnání roční nákladovosti jednotlivých forem trestů při uvedených a dalších počtech vězňů zobrazuje tabulka č. 12.

Tab. 12 Roční nákladovost různých forem trestů (v Kč)

Počet vězňů	Nákladovost trestu			
	odnětí svobody	domácího vězení		
		bez el. monitoringu	s el. monitoringem bez úhrady	s el. monitoringem a úhradou
332	94 214 266,12	30 658 320,24	200 000 000,00	193 941 000,00
500	141 888 955,00	27 592 320,24	200 000 000,00	190 875 000,00
663	188 144 754,33	37 446 997,60	200 000 000,00	187 900 250,00
705	200 063 426,55	39 986 239,69	200 000 000,00	187 133 750,00
858	243 481 446,78	49 236 335,63	200 000 000,00	184 341 500,00
2575	730 728 118,25	153 042 967,56	200 000 000,00	153 006 250,00
3352	951 223 554,32	200 018 944,89	200 000 000,00	138 826 000,00

Zdroj: vlastní výpočty

Porovnání denní nákladovosti trestů odnětí svobody, domácího vězení bez elektronického monitoringu a domácího vězení s elektronickým monitoringem a úhradou 50 Kč/den zobrazuje při vybraných počtech vězňů také obrázek č. 4.

Obr. 4 Denní nákladovost různých forem trestů

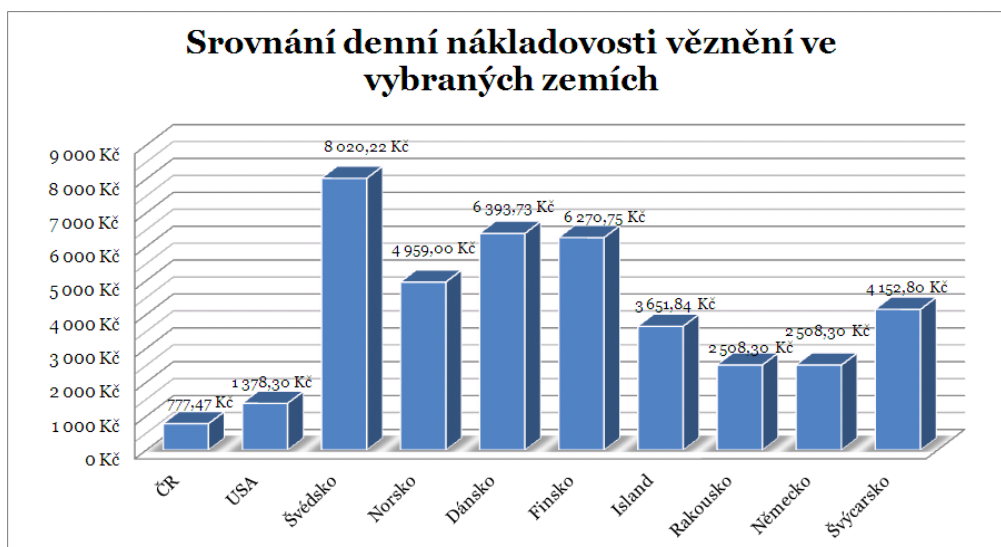
V rámci metodiky SWOT analýzy jsou zmiňované identifikované silné a slabé stránky českého vězeňství souhrnně zobrazeny v tabulce č. 13.

Tab. 13 Identifikované silné a slabé stránky českého vězeňství

Silné stránky (Strengths)	Slabé stránky (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> • Vyšší úspěšnost vymáhání pohledávek za vězni v aktuálním stavu oproti úspěšnosti vymáhání pohledávek za propuštěnými vězni • Hledání úspor v oblasti nákupu vody, paliv a energie • Nízká úroveň platů zaměstnanců vzhledem k průměrné mzdě v ČR • Nízká nákladovost trestu domácího vězení oproti trestu odnětí svobody 	<ul style="list-style-type: none"> • Poměrně nízká úroveň příjmů oproti výdajům u VS i PMS, která vede k nutnosti chybějící příjmy nahrazovat dalšími výdaji ze státního rozpočtu • Nízká zaměstnanost vězňů • Malá úspěšnost vymáhání pohledávek za propuštěnými vězni • Velké výdaje na nákup potravin VS • Vysoká nákladovost věznění • Absence elektronického monitoringu umožňujícího větší využívání úspornějšího trestu domácího vězení • Nutnost dalších kapitálových výdajů PMS vzhledem k absenci elektronického monitoringu • Vysoká nákladovost roční správy elektronického monitoringu, jehož úspora se následně projeví až při větším počtu vězněných

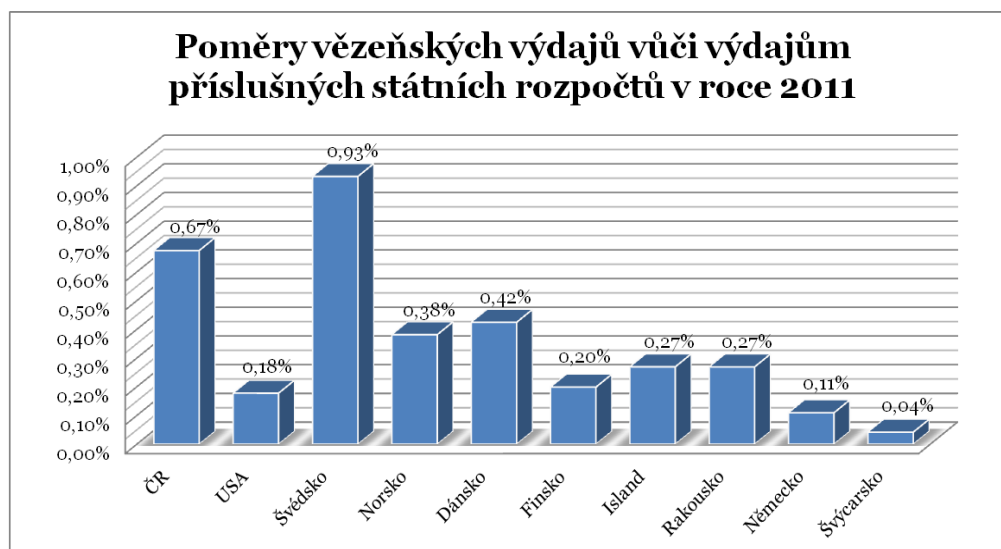
4.4 O, T analýza zahraničního vězeňství

Ačkoliv při hodnocení silných a slabých stránek českého vězeňství byl formulován závěr, že slabou stránkou je vysoká nákladovost věznění v ČR, tak v porovnání se zmiňovanými zahraničními státy lze věznění v ČR vyhodnotit jako nejméně nákladové. Za jednu z hlavních příčin je možné označit nízkou úroveň platů zaměstnanců VS v ČR oproti zahraničí. Příkladem potvrzujícím toto tvrzení je zmiňovaná skutečnost, že v dánském vězeňství zabírají platové výdaje dvě třetiny, tedy asi 66 %, všech výdajů. V ČR oproti tomu zabírají platové výdaje jen 45,96 % všech výdajů vězeňských institucí. Za nejnákladnější lze označit humánní věznění ve skandinávských zemích, především věznění ve Švédsku. V rámci těchto zemí je srovnávána nákladovost v uzavřených věznicích, které jsou nejvíce podobné těm českým. Podrobné srovnání nákladovostí věznění upravené podle metodiky přepočtu kurzů zobrazuje obrázek č. 5.

Obr. 5 Srovnání denní nákladovosti věznění ve vybraných zemích

Při srovnání veřejných výdajů do vězeňských systémů jednotlivých států vůči celkovým výdajům jejich státních rozpočtů můžeme pozorovat, že ČR patří z tohoto hlediska ke státům s nejhorsším poměrem. Hodnota tohoto poměru v ČR činila v roce 2011 0,67 %, přičemž horšího čísla dosáhlo pouze Švédsko. Jednotlivé poměry zobrazuje obrázek č. 6.

Obr. 6 Poměry vězeňských výdajů vůči výdajům příslušných státních rozpočtů v roce 2011

Z hlediska příležitostí musíme vzít v potaz americký model řešení přeplněnosti nahrazováním společenských místností dvoupatrovými postelemi, který se ovšem v ČR po návrhu setkal s řadou nevole. Z amerického modelu vězeňství je možné hledat inspirace i v jiných směrech. Při pomnutí morální hlediska je třeba jako možnou příležitost pro úspory uvést i aplikaci trestu smrti, samozřejmě

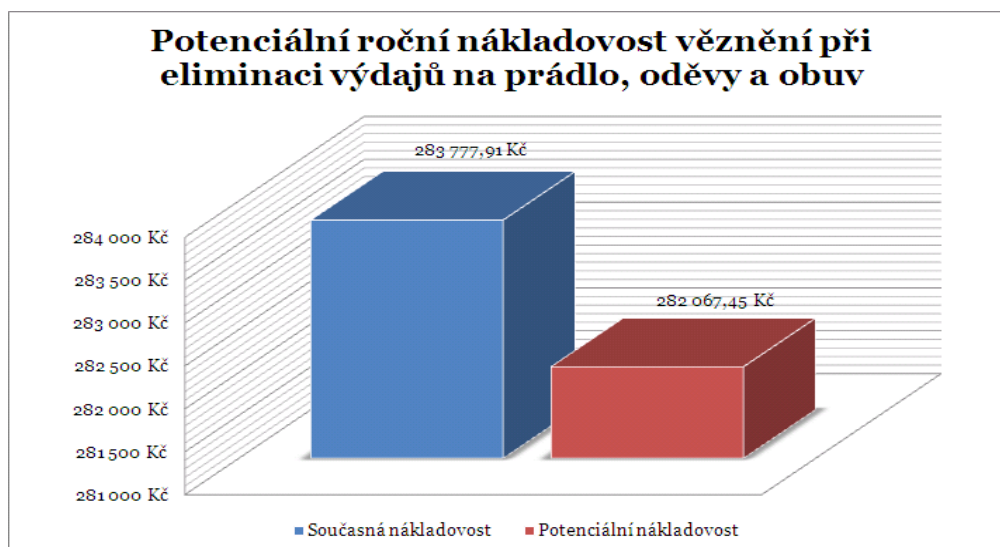
budeme-li uvažovat jeho nejlevnější Kalifornskou verzi. V současné době je v ČR 40 doživotně odsouzených vězňů. Při předpokladu, že tito odsouzení stráví v cele minimálně 20 let, což je doba, po které potenciálně mohou požádat o podmíněčné propuštění, pak za tuto dobu při uvažování dříve vypočítaných ročních nákladů na jednoho vězně, přijdou stát minimálně na 227 022 328 Kč. V případě jednoho vězně se jedná o částku 5 675 558,2 Kč. Kalifornský trest smrti stojí, jak bylo dříve uvedeno, 90 000 USD, což představuje částku 1 722 870 Kč/odsouzený/trest smrti. Jedná se tedy o částku, která odpovídá přibližně šesti rokům ve vězení, tzn., že po více než šesti letech strávených ve vězení začíná být ekonomicky výhodnější aplikovat trest smrti. Potenciální úspora je zde tedy z dlouhodobého hlediska. Neuvažujeme-li inflaci, pak na jednoho vězně by tato úspora pro stát činila 3 952 688,20 Kč, v případě všech 40 vězňů 158 107 528 Kč. Samozřejmě s trestem smrti je spojena hrozba justičního omylu, která může naopak státu přinést také značné náklady na úhradu újmy pozůstalým. Potenciální úsporu veřejných výdajů za období 20 let při aplikaci trestu smrti na jednoho vězně zobrazuje tabulka č. 14.

Tab. 14 Potenciální úspora trestu smrti (v Kč)

Počet let	Kumulativní nákladovost trestu		Kumulativní úspora
	odnětí svobody	smrti	
0 - 1	283 777,91	1 722 870,00	-1 439 092,09
2 - 6	1 702 667,46	1 722 870,00	-20 202,54
6 - 7	1 986 445,37	1 722 870,00	263 575,37
8 - 20	5 675 558,20	1 722 870,00	3 952 688,20

Zdroj: vlastní výpočty

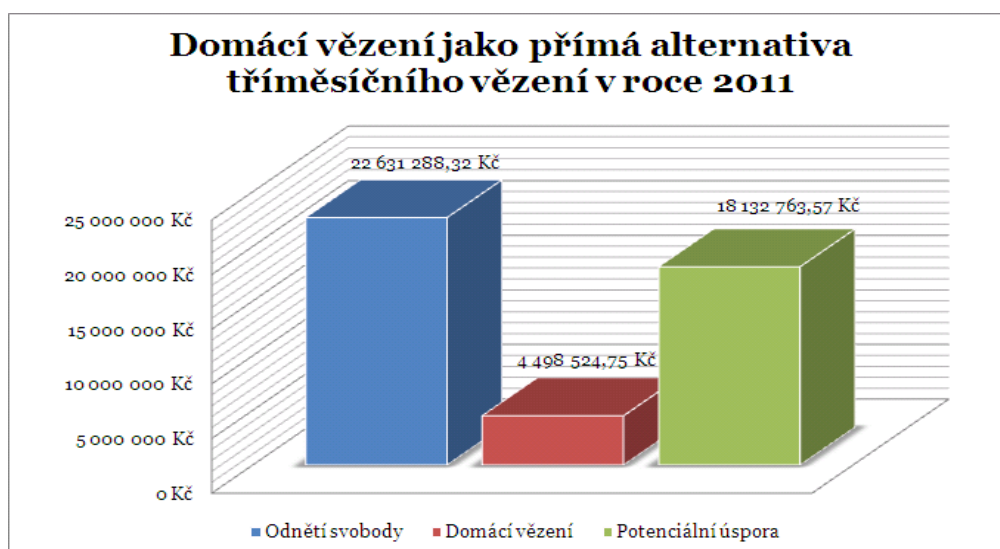
Ze skandinávských zemí se jako příležitost k možné úspoře pro státní rozpočet nabízí aplikace principu normalizace především v oblasti odívání odsouzených. V případě, že by odsouzení ve vězení místo vězeňského oblečení využívali některých typů vlastního oblečení, mohlo by toto přinést například v roce 2011 potenciální úsporu státních výdajů až 39 279 000 Kč. Při tomto předpokladu je uvažováno, že tento výdaj zahrnuje výhradně a pouze výdaje na vězeňské oblečení, oděvy a obuv a ne výdaje na uniformy příslušníků VS. Po vyloučení částky ze vzorce (2) by to znamenalo snížení roční nákladovosti věznění jednoho vězně na 282 067,45 Kč, tzn. na 772,79 Kč/den. Toto představuje roční úsporu pro státní rozpočet o 0,60 % na jednoho vězně. S touto příležitostí je ovšem spojeno také riziko spočívající ve formě šikany, která by mohla být vyvolána rozdíl- ným oblečením vězňů. Srovnání současné roční nákladovosti věznění jednoho vězně a potenciální nákladovosti při eliminaci výdajů na prádlo, oděvy a obuv zobrazuje obrázek č. 7.

Obr. 7 Potenciální roční nákladovost věznění při eliminaci výdajů na prádlo, oděvy a obuv

I skandinávský princip otevřenosti, v rámci něhož by někteří odsouzení vykonávali práci mimo věznici například ve svých původních zaměstnáních, se nabízí jako možná příležitost. Tato možnost by samozřejmě musela být spojena s dostatečnými bezpečnostními opatřeními. Touto variantou by tito odsouzení zanechávali volná pracovní místa pro jiné nezaměstnané vězně v rámci věznice, což by v podstatě mohlo vést k navýšení zaměstnanosti. Samozřejmě by tato možnost měla být ohodnocena adekvátními srážkami ze mzdy odsouzeného.

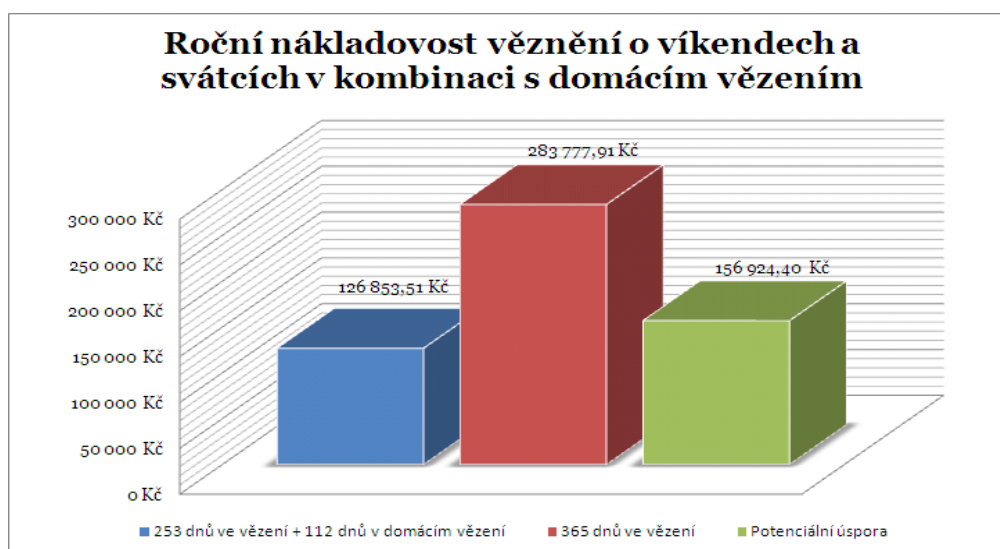
V rámci švédského vězeňství bylo zmíněno domácí vězení jako přímá náhrada za trest až tříměsíčního vězení. V ČR bylo v roce 2011 uděleno celkem 319 trestů s délkou odnětí svobody do 3 měsíců. Při úvaze, že těchto 319 vězňů bylo odsouzeno právě na 3 měsíce, pak stát vyšli na 22 631 288,32 Kč. Pokud by ovšem na 3 měsíce navýšili počty vězňů v domácím vězení, tak se dostáváme k počtu 651 vězňů v domácím vězení. Pro toto množství vězněných, jak bylo vypočítáno dříve, stále není efektivní využití elektronického monitoringu. Při využití vzorce (4) pro 651 vězňů a následném přepočtení na dobu 3 měsíce a pouze pro 319 vězňů vychází částka 4 498 524,75 Kč. Toto by představovalo úsporu pro státní rozpočet ve výši 18 132 763,57 Kč. Tuto možnou úsporu lze považovat za příležitost. Úsporu při zavedení domácího vězení jako přímé alternativy tříměsíčního vězení za rok 2011 zobrazuje obrázek č. 8.

Obr. 8 Domácí vězení jako přímá alternativa tříměsíčního vězení v roce 2011

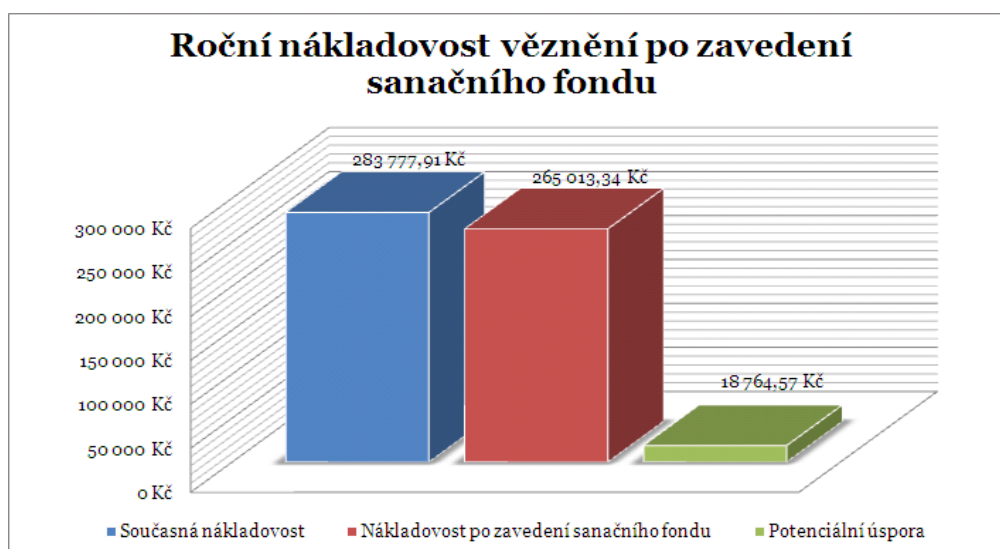
Další možnost úspor například v podobě sloučení méně využívaných věznic a zrušení některých typů věznic, tak jak je plánováno ve Švédsku, nepřipadá v ČR v úvahu, neboť v současné době má většina věznic v ČR značný nadstav. Také značná četnost využívání alternativních trestů, tak jak je tomu u Skandinávů, v případě absence elektronického monitoringu, nepřipadá kvůli případné neefektivnosti výkonu různých trestů v úvahu.

Přesuneme-li se při hledání příležitostí do německy mluvících zemí, pak největší možnou inspiraci lze spatřit ve švýcarských principech vězeňství. Pokud bychom aplikovali v našich podmínkách systém vězení o víkendech nebo svátcích a tento trest pro zajištění jeho dodržování zkombinovali s trestem domácího vězení ve všední dny, došlo by k roční úspoře oproti využití pouze klasického trestu odnětí svobody. Budeme-li takový trest uvažovat například u 526 odsouzených za rok (526 představuje počet osob, u kterých byl zvažován trest domácího vězení, ale nebyl udělen), pak při aplikaci vzorce (2) pro tento počet osob a příslušný počet dní a vzorce (4), který bude poměrnou část vězňených a dnů při celkovém počtu odsouzených k trestu domácího vězení 858 a při počtu 253 pracovních dnech, 7 svátcích v době pracovních dnů a 105 sobotách a nedělích za rok 2011 dojdeme k potenciální roční úspoře až 82 542 232,34 Kč. Denní nákladovost by se při této formě trestu snížila na 347,54, což je o 55,29 % oproti trestu odnětí svobody. Samozřejmě využití této kombinace trestů by muselo být udělováno pouze zaměstnaným odsouzeným, u nichž povaha spáchaných trestných činů nenaznačuje jejich společenskou nebezpečnost. Kromě výhod úspor výdajů během všedních dnů by s touto kombinací byly samozřejmě spojeny také obdobné výhody zmiňované v příležitosti týkající se ponechání občanského zaměstnání odsouzeným. Vypočítanou roční nákladovost toho trestu včetně srovnání s trestem odnětí svobody a úspory na jednoho vězňeného zobrazuje obrázek č. 9.

Obr. 9 Roční nákladovost věznění o víkendech a svátcích v kombinaci s domácím vězením

Vzhledem k objemu 431 mil. Kč představujícího nevymohené pohledávky vůči propuštěným vězňům se jeví jako žádoucí zvážit legislativní změny v oblasti vymáhání státních pohledávek, které by vedly k zavedení obdobného sanačního fondu jak je tomu ve Švýcarsku. Při úvaze snížení objemu těchto pohledávek podobně jako ve Švýcarsku na úroveň 0,001 % všech výdajů, získáváme hodnotu 75 734,06 Kč představující nedobytné pohledávky. Zbylá část dosud nevymohitelných pohledávek by navýšila příjmy VS, což by mělo za následek snížení nákladovosti věznění o 18 764,57 Kč/vězeň/rok. Tuto úsporu zobrazuje obrázek č. 10.

Obr. 10 Roční nákladovost věznění po zavedení sanačního fondu

Ve všech zahraničních státech je zmiňována důležitost zaměstnávání odsouzených. Některé státy, například USA, využívají zaměstnávání odsouzených

především k plnění pohledávek pro jiné státní instituce s ohledem na nízkou cenu. Tímto je svým způsobem zajištěn neustálý přísun těchto pohledávek, který má ve své podstatě za následek pouze přesun většiny finančních prostředků z jedné položky státního rozpočtu do jiné. Naopak jiné státy, především skandinávské země, využívají především pohledávek z komerční sféry. Tímto je zajištěn především přísun peněz do státního rozpočtu ovšem s jistým rizikem nedostatku pohledávek po vězeňské práci. ČR se vydává spíše komerční cestou. Vzhledem k velmi časté absenci podnikatelských subjektů ochotných zaměstnávat odsouzené a využívat nabízené prostory, je na pováženu, zda v případě některých státních zakázek nepřivilegovat raději vězeňskou pracovní sílu a dosáhnout tak větší zaměstnanosti odsouzených. Podobně jako v USA je i zde ovšem riziko vzniku ztráty v případě nedostatku státních pohledávek.

Jako poslední možnou příležitost je možné brát zvýšení denního poplatku, který by měli platit odsouzení v případě trestu domácího vězení. Bylo zmiňováno, že v USA je tento poplatek 5 USD/den, v Rakousku 22 EUR/den a ve Švýcarsku 20 CHF/den. Výši rakouského a švýcarského denního poplatku lze považovat na podmínky ČR za nepřiměřenou i vzhledem k potenciální hrozbě nemožnosti vězněných platit takto vysoké poplatky. V případě rakouského poplatku by se však elektronický monitoring v rámci domácího vězení ve srovnání s trestem odnětí svobody začal vyplácet již při počtu 413 vězňů. U švýcarského poplatku by tomu tak bylo při 460 vězňích. Výši denního poplatku v USA je možné považovat vzhledem k ČR za přiměřenou. V případě zavedení tohoto poplatku by se domácí vězení s elektronickým vězením začalo vyplácet při počtu 628 vězňů. V rámci ČR by tomu nyní bylo při počtu 663 vězňů. Pokud by nebyl elektronický monitoring zaveden a pouze by se zvýšily poplatky na rakouskou nebo švýcarskou úroveň, znamenalo by to zisk pro státní rozpočet, který by se projevil s každým odsouzeným, neboť vypočítaná současná nákladovost domácího vězení je nižší než tyto poplatky. Srovnání nákladovosti elektronického monitoringu v domácím vězení při různých počtech vězněných osob a různých poplatcích ve srovnání s nákladovostí trestu odnětí svobody zobrazuje tabulka č. 15.

Tab. 15 Roční nákladovost el. monitoringu při různé výši denních poplatků a vězňů (v Kč)

Počet vězňů	Nákladovost trestu				
	odnětí svobody	domácího vězení s elektronickým monitoringem a denní úhradou			
		50 Kč	22 EUR = 551,826 Kč	20 CHF = 415,28 Kč	5 USD = 95,715 Kč
332	94 214 266	193 941 000	133 129 725	149 676 369	188 401 256
413	117 200 276	192 462 750	116 814 989	137 398 616	185 571 442
460	130 537 838	191 605 000	107 348 414	130 274 488	183 929 451
628	178 212 527	188 539 000	73 510 444	104 809 518	178 060 207
663	188 144 754	187 900 250	66 460 867	99 504 316	176 837 448

Zdroj: vlastní výpočty

Podobně jako v závěru kapitoly 4.3 jsou i zde na základě metodiky SWOT analýzy souhrnně uvedeny identifikované příležitosti a hrozby pro české vězeňství plynoucí ze zahraničních vězeňství.

Tab. 16 Identifikované příležitosti a hrozby českého vězeňství

Příležitosti (Opportunities)	Hrozby (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> • Doplnění společenských místností dvoupatrovými postelemi pro rozšíření kapacit vězeňských zařízení pro zmírnění přeplněnosti • Dlouhodobá úspora v podobě aplikace trestu smrti • Eliminace nákladů za prádlo, oděvy a obuv díky využívání soukromého prádla, oděvů a obuvi odsouzených • Ponechání původního zaměstnání odsouzeným • Přímá náhrada až tříměsíčního trestu odnětí svobody trestem domácího vězení • Aplikace trestu odnětí svobody o víkendech a státních svátcích v kombinaci s trestem domácího vězení • Zavedení sanačního fondu pro lepší vymáhání pohledávek od propuštěných vězňů • Privilegování vězeňské práce při státních pohledávkách • Zvýšení denních poplatků u trestu domácího vězení spojeného s elektronickým monitoringem 	<ul style="list-style-type: none"> • Přehnaná humánnost vězeňství, která by zvýšila jeho nákladovost • Hrozba zvýšených nákladů v případě justičního omylu spojeného s trestem smrti • Hrozba šikany a krádeží vyvolaná nahrazením vězeňského prádla, oděvů a obuvi soukromím prádlem, oděvy a obuvi odsouzených • Nedostatek státních zakázek privilegovaných vězeňskou prací a s tím spojená hrozba vzniku ztráty z hospodářské činnosti • Příliš vysoké denní poplatky za trest domácího vězení, díky nimž si tento trest budou moci dovolit pouze solventnější odsouzení

4.5 Doporučení

Jakékoliv doporučení vedoucí ke snížení nákladovosti vězeňství a tím i ke snížení zatížení státního rozpočtu si vyžádá náležité legislativní změny. Jako WO strategie eliminující slabé stránky na základě příležitostí lze označit následující doporučení.

4.5.1 Privilegování vězeňské práce při státních zakázkách

Pro zvýšení nízké úrovně příjmů oproti výdajům u VS se jeví jako výhodná příležitost privilegování vězeňské práce při státních zakázkách podle vzoru USA, čímž v konečném důsledku může dojít pouze k přečerpání finančních prostředků z jedné položky státního rozpočtu do druhé. Tímto by zároveň mohlo dojít ke zvýšení zaměstnanosti vězňů a případnému snížení nákladovosti věznění, neboť od zaměstnaných vězňů lze v současnosti účinnějšími prostředky vymáhat finanční částky spojené s úhradou výkonu trestu, přičemž právě tyto vymožené prostředky jsou součástí příjmů VS. Vzhledem k tomu, že absence příjmů u VS musí být eliminována dalšími výdaji ze státního rozpočtu, se lze domnívat, že jakékoliv zvýšení těchto příjmů povede také ke snížení nutných státních výdajů. V rámci privilegování vězeňské práce při státních zakázkách se jedná především o teoretický koncept, který vychází z předpokladu, že příjmy získané touto činností v USA vykazovaly v minulých letech zisk, jenž podstatně zmenšoval nákladovost celého vězeňství a tím i výdaje přímo určené ze státního rozpočtu pro chod vězeňství. Zároveň tento koncept také předpokládá, že při státních zakázkách se nevyskytuje averze vůči práci osob odsouzených za trestnou činnost, jak tomu velmi často bývá v soukromém sektoru.

4.5.2 Ponechání stávajícího zaměstnání u vybraných odsouzených

Pro zvýšení zaměstnanosti vězňů a případně humánnosti výkonu trestu, by byla v některých případech efektivní možnost ponechat vězněným jejich stávající zaměstnání, tak jak je tomu běžně ve skandinávských zemích. Veřejnému sektoru by tímto zůstala k dispozici volná pracovní místa pro tu část vězňů, jejichž zaměstnávání například původním soukromým sektorem nepřipadá z jakýchkoliv důvodů v úvahu. V původním zaměstnání mohou zároveň vězni v některých případech vykonávat činnosti s větším hospodářským efektem, než by tomu bylo při vykonávání zaměstnání zprostředkovaného veřejným sektorem. Vzhledem k tomu, že v soukromém sektoru mohou vězni na některých pozicích získávat vyšší finanční ohodnocení, než je tomu při zaměstnávání veřejným sektorem, jeví se jako příhodné tuto možnost výkonu zaměstnání mimo působnost VS ohodnotit adekvátními srážkami ze mzdy. Větší příjmy ze zaměstnávání by se následně promítly do nákladovosti věznění a samozřejmě by také snižovaly nutnost vládních výdajů do vězeňství.

4.5.3 Zvýšení vymáhaných denních poplatků u trestu domácího vězení

Pro zvýšení nízké úrovně příjmů oproti výdajům u PMS a zároveň také pro snížení vysoké nákladovosti roční správy elektronického monitoringu, jehož úspora se projeví až při větším počtu vězněných, a který mimo jiné z těchto důvodů nebyl dosud zaveden, je účelné navýšit denní částku vybíranou od takto odsouzených z 50 Kč přibližně na dvojnásobek. Tento návrh pochází z konceptu denních poplatků v USA, kde je vybíráno v přepočtu cca 95 Kč/den/vězněný. Tato částka

zároveň nevyvolává možné riziko nízkého počtu odsouzených, které by mohlo být způsoben vyššími denními poplatky, podobně jak je tomu v Rakousku. Při aplikaci tohoto návrhu začne být pro státní rozpočet výhodné využívání elektronického monitoringu oproti klasickému trestu odnětí svobody při počtu 628 vězňů. Konkrétně bude při tomto počtu výhodnější o částku 152 319,78 Kč, přičemž s každým dalším odsouzeným tato úspora poroste. Oproti v současnosti vybírané částce navíc dojde při tomto počtu k potenciální úspoře pro státní rozpočet o velikosti 10 478 792,30 Kč. Při uvažování současného počtu 332 osob odsouzených k trestu domácího vězení by navýšením vymáhaného denního poplatku došlo ke snížení státních výdajů o 5 539 743,70 Kč. Avšak při tomto počtu vězňů a při předpokladu existence elektronického monitoringu vychází i přes zvýšení denních poplatků pro státní rozpočet výhodněji odsouzení k trestu odnětí svobody o 94 186 990,18 Kč.

4.5.4 Zavedení sanačního fondu

K zajištění lepší vymahatelnosti pohledávek za propuštěnými vězni se jeví jako jednoznačná příležitost zavedení sanačního fondu podle švýcarského vzoru. Švýcarské vězeňství i státní rozpočet nejsou díky existenci tohoto fondu ochuzováni o značné příjmy plynoucí z vymáhání státních pohledávek za propuštěnými vězni. Budeme-li uvažovat, že tento sanační fond by mohl podobně, jako ve Švýcarsku zredukovat objem nevymoženejších pohledávek pouze na 0,001 % hodnoty vězeňských výdajů, dosáhneme v konečném důsledku snížení roční nákladovosti věznění o 6,61 %. Při tomto předpokladu dojde ke zredukování objemu nevymoženejších pohledávek za propuštěnými vězni z částky 431 mil. Kč pouze na 75 734,06 Kč. Vymožené pohledávky se stanou součástí příjmů VS, přičemž zvýšení těchto příjmů povede ke zmiňovanému snížení nákladovosti a tím i ke snížení výdajů ze státního rozpočtu. Zároveň se lze domnívat, že příslušné legislativní změny v oblasti vymáhání státních pohledávek, které jsou pro zavedení sanačního fondu nezbytné, by byly přínosem pro celý veřejný sektor.

4.5.5 Eliminace výdajů na nákup prádla, oděvů a obuvi

Výdaje na nákup prádla, oděvů a obuvi u VS můžeme eliminovat téměř až na nulu díky humánnímu způsobu ponechávání si těchto věcí odsouzenými z jejich osobního života. Tento princip je běžně a úspěšně uplatňován ve skandinávském vězeňství a je zde přínosem nejen z hlediska snížení vězeňských výdajů a tím i výdajů státního rozpočtu, ale zároveň také přispívá ke zmírnění psychologických dopadů pobytu ve vězení na odsouzené. Touto eliminací by sice došlo k redukci nákladovosti věznění pouze o 0,60 %, avšak úspora pro státní rozpočet by úhrnně činila až 39 279 000 Kč pouze za rok 2011.

4.5.6 Vznik nových forem trestů

Kromě výše zmíněných možností pro snížení nákladovosti věznění se jeví jako vhodná příležitost vzniku nových případně modifikace stávajících trestů. Kon-

krétně se jedná o modifikaci až tříměsíčního trestu odnětí svobody na trest domácího vězení podle vzoru švédského vězeňství. Takováto modifikace by ve srovnání s výdaji vynaloženými na výkon tříměsíčního trestu odnětí svobody přinesla státnímu rozpočtu v roce 2011 úsporu ve výši 18 132 763,57 Kč.

Dále se jedná o vznik nového trestu, který kombinuje trest odnětí svobody o víkendech a svátcích s trestem domácího vězení ve všední dny podle vzoru švýcarského vězeňství. Tento trest by při uvažování počtu vězňů, u nichž byl zvažován avšak neudělen pouze trest domácího vězení, přinesl státnímu rozpočtu, opět ve srovnání s výdaji vynaloženými pouze na trest odnětí svobody, úsporu 82 542 232,34 Kč.

Posledním trestem vedoucím k úspoře pro státní rozpočet je z dlouhodobého hlediska trest smrti, podle vzoru vězeňství v USA, konkrétně podle kalifornského vzoru. Zavedení tohoto trestu by mělo při předpokladu *ce-teris paribus* za následek úsporu 3 952 688,20 Kč v horizontu 20 let za jednoho takto odsouzeného. Tato úspora vychází ze srovnání výdajů vynaložených na aplikaci trestu smrti s výdaji na trest odnětí svobody v délce 20 let. Při aplikaci této formy trestu na všechny v současnosti doživotně odsouzené vězně dojde k úspoře 158 107 528 Kč opět v horizontu 20 let. Skutečná úspora by však mohla být ještě vyšší, neboť uváděná úspora předpokládá pouze s dobou 20 let strávenou ve vězení. Tato doba byla zvolena záměrně, neboť se jedná o dobu, po které mohou doživotně odsouzení vězni žádat o podmíněné propuštění, přičemž v případě vyhovění této žádosti by potenciálně nevykazovali nutnost dalších výdajů ze strany vězeňství.

Kromě snížení nákladovosti věznění a výdajů ze státního rozpočtu přináší zavedení výše zmiňovaných forem trestů také možnost snížení přeplněnosti věznic a tím zároveň eliminuje výraznější potřebu uvolnění veřejných financí pro investiční činnosti spočívající v budování nových ubytovacích kapacit.

4.5.7 Zavedení elektronického monitoringu

Pro snížení nákladovosti vězeňství lze považovat za důležité brzké zavedení elektronického monitoringu v rámci domácího vězení. Jednotlivé počty odsouzených, při nichž začne být elektronický monitoring oproti trestu domácího vězení ekonomicky výhodný, byly již rozebrány. Zavedením elektronického monitoringu dojde ke zvýšení důvěry českých soudců k trestu domácího vězení, díky čemuž ho následně budou více využívat při ukládání trestů. Právě absence elektronického monitoringu měla za následek, že ačkoliv byl tento trest zvažován v 858 případech, tak byl udělen jen u 332 z nich. Při zavedení se zároveň naskytne příležitost pro převod některých vězňů z výkonu trestu odnětí svobody do výkonu trestu domácího vězení.

Vzhledem k tomu, že je možné trest domácího vězení udělit až na 2 roky, tak můžeme vyvodit závěr, že v roce 2011 se ve vězení nacházelo 11 955 potenciálních příjemců této formy trestu. Při takovém počtu odsouzených v domácím vězení by zcela odpadly problémy s přeplněností věznic, přičemž využívání elektronického monitoringu při vymáhání denní platby 50 Kč od odsouzených by

dokonce vykazovalo zisk ve výši 18 178 749 Kč. Ačkoliv by se v tomto případě toto řešení vězeňských problémů jevílo z ekonomického hlediska pro stát a státní rozpočet jako velmi příznivé, tak je poněkud nereálné neboť absence trestu odnětí svobody i u všech trestů do dvou let může otřást efektivností trestní politiky státu. Přes tento fakt však můžeme vyzdvihnout závěr, že větší počet odsouzených v domácím vězení s elektronickým monitoringem snižuje nákladovost této formy trestu, neboť každý takto odsouzený má povinnost hradit zmiňované denní poplatky za výkon tohoto trestu. Tyto poplatky tvoří příjmy příslušných organizačních jednotek státu a tím snižují nutnost výdajů ze státního rozpočtu.

5 Závěr

V této bakalářské práci byla hodnocena ekonomická stránka vězeňství, přičemž byly navrženy opatření ke zmírnění vysoké nákladovosti českého vězeňství. V rámci českého vězeňství bylo uvedeno několik silných a slabých stránek, které byly identifikovány při rozebrání příjmů a výdajů jednotlivých institucí působících v českém vězeňství. Zároveň byly na základě komparace s vybranými zahraničními státy identifikovány možné hrozby a především příležitosti pro další možný vývoj českého vězeňství a odstranění slabých stránek. Tímto byly cíle této bakalářské práce splněny.

Pro potřeby komparace se zahraničními státy autor musel mnohdy jednotlivé informace složitě vyhledávat a překládat z angličtiny, němčiny, švédštiny, norštiny, dánštiny, finštiny a islandštiny. Autora byl překvapen rozdílným přístupem jednotlivých států k poskytování informací. Například v rámci USA byly všechny potřebné informace poměrně jednoduše dohledatelné a aktuální. Podobně také v případě Švédska. Naopak například v případě Islandu se potřebné informace hledaly velmi složitě, přičemž oficiální vydávané dokumenty na stránkách státních institucí byly mnohdy zastaralé a neaktuální.

Při studiu odborných českých i zahraničních článků a oficiálních vydávaných publikací se autor mnohdy setkal s „populistickými“ řečmi ohledně nízké případně vysoké nákladovosti. Vlastními výpočty byly informace o nákladovosti v rámci ČR srovnány, přičemž v rámci trestu odnětí svobody byl odhalen nepatrný rozdíl oproti oficiálním verzím této nákladovosti. Naproti tomu v případě nákladovosti trestu domácího vězení byl zjištěn markantní rozdíl mezi autorem vypočítanou hodnotnou a hodnotou uváděnou PMS. Sama PMS uvádí, že nákladovost trestu domácího vězení není samostatně sledována. Pro neuvádění závadějících informací lze této instituci doporučit tyto náklady samostatně sledovat.

Vlastními výpočty autor také zjistil, že v případě zavedení elektronického monitoringu v rámci trestu domácího vězení se toto zavedení začne ekonomicky vyplácet oproti trestu odnětí svobody až při počtu 663 odsouzených a nikoliv 500 jak tomu uvádí Ministerstvo spravedlnosti nebo PMS ve svých prohlášeních. Pro snížení tohoto počtu i nákladovosti trestu domácího vězení bylo navrženo, podle vzoru USA, zvýšit denní poplatek odsouzených z 50 Kč téměř na dvojnásobek, čímž se například elektronický monitoring začne oproti trestu odnětí svobody vyplácet již při počtu 628 odsouzených.

Pro potřeby výpočtu nákladovosti trestu domácího vězení s elektronickým monitoringem autor kontaktoval několik českých firem, které se v roce 2010 buď ucházely o státní zakázku na poskytování tohoto systému, nebo působí v oblasti monitoringu osob, zvířat a věcí, s žádostí o poskytnutí informací ohledně předpokládané reálné nákladovosti elektronického monitoringu odsouzených. Bohužel se autor dočkal pouze odmítavého postoje ze strany těchto firem, proto musel vycházet z předpokládané částky uváděné Ministerstvem spravedlnosti v roce 2010.

V návrzích pro snížení nákladovosti bylo mimo jiné navrženo zavedení trestu smrti coby z dlouhodobého hlediska levnější variantu potrestání za nejzávažnější trestné činy. Tímto autor nevyjadřuje svůj pozitivní ani jiný názor k tomuto trestu. Pouze poukazuje na možnou úsporu, kterou tato forma trestu přináší pro státní rozpočet, a která byla vyčíslena v horizontu 20 let na 3 952 688,20 Kč na jednoho takto odsouzeného.

Kromě trestu smrti bylo na základě inspirace v zahraničí navrženo zavést úspornější formy trestů pro krátkodoběji odsouzené pachatele. Jedná se o trest odnětí svobody o víkendech a svátcích v kombinaci s trestem domácího vězení a o přímou náhradu až tříměsíčního trestu odnětí svobody trestem domácího vězení. Trest odnětí svobody o víkendech a svátcích v kombinaci s trestem domácího vězení by v roce 2011 přinesl úsporu 82 542 232,34 Kč při uvažování 526 odsouzených, kterým byl zvažován ale neudělen samotný trest domácího vězení. Domácí vězení by jako přímá alternativa až tříměsíčního trestu přineslo v roce 2011 státnímu rozpočtu úsporu 18 132 763,57 Kč při uvažování 319 vězňů v tříměsíčním vězení.

Zpracování této bakalářské práce přineslo autorovi spoustu hodnotných informací. Vzhledem k povaze vězeňství se při psaní práce a studia odborné literatury mnohdy dotkl nejen ekonomické, ale také například psychologické či filozofické stránky tohoto systému. Domnívá se, že správný ekonom by se neměl soustřeďovat pouze na jeden okruh svého zájmu, ale měl by si rozšířit své obzory, podobně jak tomu učinil on v rámci této bakalářské práce. Vězeňství je systém, o kterém se příliš nemluví a mnohdy je na něj zapomínáno. Přesto jeho fungování patří k nejdůležitějším součástem efektivně a správně fungujícího státu.

6 Literatura

- Bayerischen Landtag* [online]. Bayerischen Landtag, 2012 [cit. 2012-03-30]. Dostupné z: <http://www.bayern.landtag.de/cps/rde/xchg/landtag/x/-/www1/index.htm>
- Budgetoversigt 3* [online]. Finansministeriet, December 2011 [cit. 2012-05-05]. ISBN 978-87-87353-07-6. Dostupné z: http://www.fm.dk/publikationer/2011/bo-3-dec-11/~media/Publikationer/Imported/2011/BO%20Dec%202011/budgetoversigt%203_dec%202011_web.ashx
- Budjettikatsaus 2012* [online]. Helsinki: Valtiovarainministeriö, 2011 [cit. 2012-05-05]. ISBN 978-952-251-244-4. Dostupné z: http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/01_budjetit/20111005Budjet/BK_lokakuu2011_suomi_netti.pdf
- ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 244 s. ISBN 978-807-3801-380.
- Die österreichische Justiz* [online]. Bundesministerium für Justiz, 2012 [cit. 2012-03-13]. Dostupné z: <http://www.justiz.gv.at/internet/html/default/home>
- DVOŘÁK, Pavel. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2008, 343 s. ISBN 978-807-4000-751.
- Eidgenössische Finanzverwaltung EFV* [online]. Eidgenössische Finanzverwaltung EFV, 2012 [cit. 2012-05-05]. Dostupné z: <http://www.efv.admin.ch/>
- Fangelsi* [online]. Fangelsismálastofnun ríkisins, 2012 [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: <http://www.fangelsi.is/>
- Fjármálaráðuneytið* [online]. Reykjavík: Fjármálaráðuneytið, 2012 [cit. 2012-05-05]. Dostupné z: <http://www.fjarmalaraduneyti.is/>
- International Centre for Prison Studies: A partner of the University of Essex* [online]. International Centre for Prison Studies, 2012 [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: <http://www.prisonstudies.org/>
- ISK islandská koruna, historie kurzů měn. *Kurzy.cz* [online]. Kurzy.cz, 2012 [cit. 2012-04-12]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/kurzy-men/historie/ISK/>
- Justice.cz: Oficiální server českého soudnictví* [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2012 [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/Uvod/uvod.aspx>
- HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. dopl. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006, 183 s. Studia (Vysoká škola evropských a regionálních studií), XII. ISBN 80-867-0830-6.

- HALLDÓRSSON, Jón Hákon. Kostnaður við sólarhringsvistun fanga á við meðal hótélherbergi. *Vísir* [online]. 07. 08. 2009 [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.visir.is/kostnadir-vid-solarhringsvistun-fanga-a-vid-medal-hotelherbergi/article/2009303668720>
- HAUSER, Walter. Sicherheit, aber günstig. *Blick.ch* [online]. 15. 05. 2011, Aktualisiert: 03. 01. 2012 [cit. 2012-03-30]. Dostupné z: <http://www.blick.ch/news/sicherheit-aber-guenstig-id75711.html>
- KUCHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2005, 544 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-717-9813-4.
- Kurzy devizového trhu – měsíční průměry. *Česká národní banka* [online]. Česká národní banka, 2012 [cit. 2012-04-12]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/devizovy_trh/kurzy_devizoveho_trhu/prumerne_rok.jsp?rok=2012
- Kriminalforsorgen* [online]. Kriminalforsorgen, 2012 [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: <http://www.kriminalforsorgen.dk/>
- Kriminalomsorgen* [online]. Kriminalomsorgen, 2012 [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: <http://www.kriminalomsorgen.no/>
- Kriminalvården* [online]. Kriminalvården, 2012 [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: <http://www.kriminalvarden.se/sv/>
- MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku*. Tišnov: Sursum, 2003, 129 s. ISBN 80-732-3062-3.
- MOTEJL, Otakar. *Vězeňství*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010, 336 s. Stanoviska: sborník stanovisek veřejného ochránce práv, 6. ISBN 978-807-3576-066.
- NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010, 256 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-417
- PAVLÁSEK, Vlastimil a Pavlína HEJDUKOVÁ. *Veřejné finance a daně v České republice*. Vyd. 1. Plzeň: Nava, 2010, 215 s. ISBN 978-807-2113-606.
- PEKOVÁ, Jitka. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI, 2008, 579 s. ISBN 978-807-3573-584.
- PEKOVÁ, Jitka, Jaroslav PILNÝ a Marek JETMAR. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI, 2008, 712 s. ISBN 978-807-3573-515.
- POŠVÁŘ, Zdeněk a Jiří ERBES. *Management I*. Vyd. 2., nezměn. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008, 155 s. ISBN 978-80-7375-231-6 (BROŽ.).
- Prisons and health: Facts and figures. *World Health Organization: regional office for Europe* [online]. World Health Organization, 2012 [cit. 2012-02-12]. Dostupné z: <http://www.euro.who.int/en/what-we-do/health-topics/health-determinants/prisons-and-health/facts-and-figures>

- PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Probační a mediační služba České Republiky* [online]. 2012a [cit. 2012-01-13]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz>
- PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Rozbor hospodaření: Probační a mediační služby za rok 2011*. Praha, 2012b, 24 s. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/106_ROZBOR_HOSPODARENI_PMS_CR_za_rok_2011.pdf
- Průměrné mzdy - 4. čtvrtletí 2011: Průměrná mzda reálně poklesla o 0,4 %. *Český statistický úřad* [online]. Český statistický úřad, 9. 3. 2012 [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/cpmz030912.doc>
- Rapport Utfallet för statens budget: del av ESV:s underlag för årsredovisning för staten 2011* [online]. Stockholm: ESV, 2012-03-15 [cit. 2012-05-05]. Dostupné z: <http://www.esv.se/PageFiles/5392/utfallet-for-statens-budget.pdf>
- REKTOŘÍK, Jaroslav. *Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Ekopress, 2007, 309 s. ISBN 978-808-6929-293.
- Rikosseuraamuslaitos* [online]. Rikosseuraamuslaitos, 2012 [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: <http://www.rikosseuraamus.fi/>
- SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie: Teorie a praxe zacházení s vězňnými*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 77 s. ISBN 978-807-3722-043.
- Statistik Austria: Die Informationsmanager* [online]. Wien: Statistik Austria, 2012 [cit. 2012-05-05]. Dostupné z: <http://www.statistik.at/>
- Statsbudsjettet: For budsjettåret 2012* [online]. Det kongelige finansdepartement, 2011 [cit. 2012-05-05]. Dostupné z: http://www.statsbudsjettet.no/upload/Statsbudsjett_2012/dokumenter/pdf/gulbok.pdf
- ŠTERN, Pavel, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ, Dagmar DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediacce: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2 (brož.).
- TETŘEVOVÁ, Liběna. *Veřejný a podnikatelský sektor*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2009, 190 s. ISBN 978-808-6946-90-0.
- The United States Department of Justice* [online]. United States Department of Justice, 2012 [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: <http://www.justice.gov/>
- VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, Generální ředitelství, odbor správní a právní. *Statistická ročenka: Vězeňské služby České republiky 2009*. Praha, 2010, 69 s. Dostupné z: http://vscs.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statisti-

ky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202009_1.pdf

- VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, Generální ředitelství, odbor správní. *Statistická ročenka: Vězeňské služby České republiky 2010*. Praha, 2011, 107 s. Dostupné z: http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/ročenka_2010_v8.pdf
- VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, Generální ředitelství, odbor správní. *Statistická ročenka: Vězeňské služby České republiky 2011*. Praha, 2012a, 117 s. Dostupné z: http://vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocénka_2011.pdf
- VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Vězeňská služba České Republiky* [online]. 2012b [cit. 2012-01-14]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/>
- Vyhláška č. 323/2002 Sb.: o rozpočtové skladbě. In: *Sbírka zákonů*. 02. 07. 2002, roč. 2002, částka 118.
- Zákon č. 40/2009 Sb.: trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů*. 08. 01. 2009.
- Zákon č. 169/1999 Sb.: o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů*. 30. 06. 1999.
- Zákon č. 218/2000 Sb.: o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla). In: *Sbírka zákonů*. 27. 06. 2000.
- Zákon č. 257/2000 Sb.: o Probační a mediační službě. In: *Sbírka zákonů*. 14. 07. 2000.